

MUZEUL
MARAMUREȘAN

Etică. Război și storytelling

em
Editura Muzeul Maramureșului

Sighetu Marmației, 2023

Alina MARINCEAN

Coordonator

Etică. Război și storytelling

Editura Muzeul Maramureșului

Sighetu Marmăției, 2023

Coperta: Maria DUȚU, UAD Cluj-Napoca, Departamentul Design

Corectură: Alina MARINCEAN, Alexandru CIOCAN, Mirela Ana BARZ, Mara BÂRTA

Tehnoredactare: Alina MARINCEAN, Vasile Timur CHIȘ

Acest proiect este finanțat parțial printr-un grant al Departamentului de Stat al S. U. A. Opiniile, constatările și concluziile prezentate în această lucrare sunt ale autorului/autorilor și nu le reflectă neapărat pe cele ale Departamentului de Stat al S. U. A.

This project was funded in part by a grant from the United States Department of State. The opinions, findings and conclusions stated herein are those of the author[s] and do not necessarily reflect those of the United States Department of State.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Etică: Război și storytelling / coord. : Alina Marincean- Sighetu
Marmației: Editura Muzeul Maramureșului, 2023
ISBN 978-606-95703-3-3

I. Marincean, Alina (coord.)

17

Alumni Engagement Innovation Fund

Concursul de artă și scriere creativă
pe teme etice - Elie Wiesel

**Elie Wiesel art and essay contest:
Praise the Ethics**

Obiectiv general

Scopul proiectului este de a promova standardele euro-atlantice de democrație, stat de drept și incluziunea minorităților prin problematizarea temelor etice ale democrației și incluziunii minorităților printr-un apel la un concurs național de eseuri folosind exemplul lui Elie Wiesel, supraviețuitor al Holocaustului, activist pentru drepturile omului și Laureat al Premiului Nobel pentru Pace.

General objective

The project's goal is to promote Euro-Atlantic standards of democracy, rule of law and minority inclusion through problematization of the ethical issues of democracy and minority inclusion through a call for a national essay contest using Elie Wiesel's example as Holocaust survivor, human rights activist, Nobel Peace Prize Laureate.

Începutul proiectului
7 Decembrie 2022

Durata proiectului
12 luni

Finanțator
Ambassadors of the United States in Bucharest

Beneficiar
Muzeul Maramureșan, Casa Memorială Elie Wiesel (Sibiu), România

Buget total
27.000 €

Disclaimer

This project was funded in part by a grant from the United States Department of State. The views expressed herein do not necessarily reflect those of the U.S. State Department.

Mulțumiri

Proiectul *Concursul de artă și scriere creativă Elie Wiesel* a fost posibil cu ajutorul financiar al Departamentului de Stat American, prin Ambasada SUA la București, prin programul de finanțare Alumni Engagement Innovation Fund

Echipa de proiect

Alina Marincean, muzeograf, Muzeul Maramureșan - Casa memorială Elie Wiesel, Coordonator proiect

Diana Filimon, Asociația Apulum Forum, Comunicare

Anuța Chiș, Muzeul Maramureșan, Financiar

Dr. Iulia Grad, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, facilitator, membru al juriului

Alexandru Ciocan, Asociația Apulum Forum, facilitator, membru al juriului

Vasile Timur Chis, Asociația Centrul de Ecologie și Turism Maramureș, facilitator, membru al juriului

Parteneri:

Departament Design, Universitatea de Artă și Design Cluj-Napoca, asist. univ. dr. Iuliu Duma

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca - Centrul Universitar Nord, Baia Mare

Universitatea Babeș-Bolyai, Extensia Sighetu Marmăției, Facultatea de Geografia Turismului

Universitatea București, Facultatea de Științe Politice

Universitatea Ovidius din Constanța, Facultatea de Istorie

„De fapt, cred că astăzi literatura și-a schimbat scopul și dimensiunea. Odată ca niciodată a fost posibil să scrii l'art pour l'art, artă de dragul artei. Oamenii căutau doar frumusețea. Acum știm că frumusețea fără o dimensiune etică nu poate exista. Am văzut ce au făcut cu cultura în Germania în timpul războiului. Ceea ce ei numeau cultură nu avea niciun scop etic sau motivație. Cred în forța etică, în funcția etică în aventura umană, în știință, în cultură sau în scris.”

“Actually, I believe that today literature has changed its purpose and its dimension. Once upon a time it was possible to write l'art pour l'art, art for art's sake. People were looking only for beauty. Now we know that beauty without an ethical dimension cannot exist. We have seen what they did with culture in Germany during the war; what they called culture did not have any ethical purpose or motivation. I believe in the ethical thrust, in the ethical function, in the human adventure in science or in culture or in writing.”

Elie WIESEL

Laureat al premiului Nobel pentru Pace

Supraviețuitor al Holocaustului

ELIE WIESEL

1928 septembrie 30, se naște Elie Wiesel de Simchat Tora, la Sighetu Marmăției, România.

1944 mai, în preajma Pesahului (Paștele evreiesc) familia împreună cu restul comunității din Sighet este deportată la Auschwitz. Mama și sora cea mica, Tzipora, sunt ucise la sosire. Bea și Hilda supraviețuiesc. Elie Wiesel supraviețuiește lagărelor de la Auschwitz-Birkenau și Buna.

1945 ianuarie 28, tatăl lui Wiesel moare la Buchenwald.

1945 aprilie 11, Wiesel este eliberat de la Buchenwald de armata americană.

1945 mai, Wiesel se alătură unui grup de tineri orfani de război preluați de OSE - Organizație de salvare a copiilor evrei orfani de război. Își reia studiul textelor clasice evreiești.

1946-1948, Wiesel călătorește la Paris, învață franceza, studiază literatură, filosofie și psihologie la Sorbona. Devine interesat de jurnalism.

1948, traduce articole din ebraică în idiș pentru Irgun (organizație paramilitară sionistă), dar nu se alătură niciodată organizației politice de dreapta.

1949, călătorește în Israel ca și corespondent pentru ziarul israelian L'Arche. Devine corespondent pentru ziarul israelian Yediot Achronot.

1952, Wiesel începe să călătorească, inclusiv în India, ca și corespondent pentru Yediot Achronot.

1954, Wiesel se întâlnește cu Francois Mauriac care îl convinge să scrie despre experiența sa din lagăr și îl ajută la publicarea scrierii sale.

1955, Wiesel, în timp ce călătorește spre America de Sud, redactează o lucrare de peste 800 de pagini în idiș *Un di Velt hot Gheshvign-Și lumea a tăcut*, ce conține reflecții pline de contrarietate despre Dumnezeu și despre umanitatea din timpul celui de-al doilea Război Mondial.

1956, *Și lumea a tăcut* este publicată în variantă prescurtată în idiș. Wiesel călătorește la New York pentru a realiza un reportaj despre mafia evreiască de la New York pentru Yediot Achronot. Este lovit de un taxi și imobilizat timp de un an. Este corespondent permanent la United Nations pentru Yediot Achronot.

1958, varianta prescurtată și tradusă în franceză este publicată cu titlul *La Nuit*. (cartea va fi tradusă în 30 de limbi și vândută în milioane de exemplare, fiecare dintre aceste traduceri incluzând prefața lui Francois Mauriac).

1960, va fi publicat *L'aube-Dawn*, primul roman a lui Wiesel.

1961, Wiesel consemnează ca jurnalist procesul lui Eichman la Ierusalim.

1963, Wiesel devine cetățean american. Publică *The town Beyond the Wall*.

1964, Wiesel revine la Sighet pentru prima dată după război. Primește din partea Universității Limbii Francezepremiul pentru *The Town Beyond the Wall*.

1965, Wiesel călătorește în Uniunea Sovietică și se întâlnește cu evreii ruși. Primește Premiul *National Jewish Book* pentru *The Town Beyond the Wall*.

1966, publică *The Gates of the Forest* și *The Jews of Silence*.

1967, Seminarul teologic evreiesc îi conferă lui Wiesel doctoratul onorific. Va fi primul din peste 100 de asemenea premii pe care Wiesel le va primi de-a lungul vieții.

1968, publică *Legends of our time: Essays and Stories*.

1969, se căsătorește cu Marion Erster Rose, și ea supraviețuitoare a Holocaustului. Va deveni traducătoarea pentru limba engleză a lui Wiesel.

1970, Wiesel publică *A beggar in Jerusalem*; câștigă premiul *Medicis*.

1972, se naște fiul său, Shlomo Elisha Wiesel. Wiesel devine profesor de Studii Iudaice la City University din New York (1972-1976).

1972, publică *Souls on fire: Portraits and legends of Hasidic Masters*. Câștigă premiul *Bordin* al Academiei Franceze.

1974, protestează împotriva genocidului din Paraguay asupra tribului Ache(Guayaki).

1975, Călătorește în Africa de Sud și condamnă apartheidul.

1976, Wiesel este numit Andrew W. Mellon Profesor de Științe Umaniste la Universitatea din Boston și profesor universitar. A predat la Universitatea din Boston până în 2013.

1978, Wiesel este numit de către Jimmy Carter Președinte al Comisiei Prezidențiale a Holocaustului.

1980, Wiesel primește premiul Prix Liber Inter, Medalia S. Y. Agnon și Medalia premiului Jabotinsky. Protestează împotriva genocidului din Cambodgia unde, călătorind, este surprins să găsească un minian(cvorumul a zece evrei pentru rugăciunea publică evreiască) în mijlocul căruia spune kadiș (rugăciunea pentru morți) pentru tatăl său.

1981, Wiesel publică *The Testament*.

1982, este numit Visiting Scholar la Yale (1982-1983).

1984, Wiesel călătorește în mijlocul junglei din Honduras ca să se întâlnească cu membrii tribului Miskito.

1985, primește *Medalia de Aur* a Congresului American din partea lui Ronald Reagan. Acum îi cere lui Reagan să nu se ducă în vizita planificată la cimitirul militar, în Germania, unde erau îngropați și ofițeri naziști.

1985, participă la prima conferință care explorează statutul azilului politic pentru refugiații din El Salvador și Guatemala.

1986 10 decembrie, primește Premiul Nobel Pentru Pace. În această zi vorbește la telefon cu refuzniki (evreii ruși), numind această după amiază *dialogul pentru solidaritate umană*.

1987, cu banii primiți odată cu premiul Nobel, soții Wiesel înființează *Fundația Elie Wiesel pentru Umanitate* care luptă împotriva indiferenței, injustiției și intoleranței. Wiesel depune mărturie la procesul criminalului de război Klaus Barbie.

1988, Wiesel publică *Twilight*. Fundația Wiesel finanțează o serie de opt conferințe a căror scop era de a crea o lume în care atrocități ca Holocaustul sau genocidul din Ruanda, Darfur și exterminarea etnică din Bosnia să nu fie uitate și niciodată repetate. Conferințele au fost ținute la Paris, Haifa, Oslo, Moscova, New York, Veneția, Tokyo și Boston.

1990, publică *From the Kingdom of Memory*.

1991, publică *Sages and Dreamers, Portraits and Legends from the Bible, The Talmudși The Hasidic Tradition*.

1992, Wiesel călătorește la Sarajevo. A vizitat lagărele de prizonieri din Belgrad și Sarajevo pentru a vorbi cu prizonierii, o acțiune cvasi-diplomatică care va atrage atenția asupra unor crize politice.

1993, vorbește la deschiderea Muzeului Holocaustului din Washington. Îi cere președintelui Clinton să intervină în Bosnia.

1995, publică *Toate fluviile curg în mare. . .*, prima parte a autobiografiei sale.

1999, publică *Și marea nu se umple*, volumul al doilea, și *King Solomon and his Magic Ring*, carte pentru copii.

2001, ia cuvântul la Capitolul Rotunda din Washington. I se conferă gradul *Grand Croix* a Legiunii Franceze.

2002, Primește *Steaua României* din partea președintelui României, Ion Iliescu. O returnează neacceptând să fie pe aceeași listă cu antisemitul Corneliu Vadim Tudor. Se deschide Casa Memorială Elie Wiesel. Se deschide centrul Tzipora (numit după sora cea mică a lui Wiesel) în Kiryat Malachi, Israel, pentru ajutorarea evreilor etiopieni.

2004, Wiesel rostește discursul *On the atrocities in Sudan* la Darfur Summit Graduate Center, City University din New York. I se naște nepotul Elijah. Universitatea din Boston finanțează *The Elie Wiesel Center for Judaic Studies*. Primește premiul *Man of the Year* dela Muzeul de Artă din Tel Aviv, primește premiul *The Light of Truth* din partea Campaniei Internaționale pentru Tibet și publică romanul *The Time of the Uprooted*. Împreună cu King Abdullah II al Iordanului stabilește prima conferință la Petra, *Jordan Conference*, la care sunt invitați laureați ai premiilor Nobel din diverse domenii și țări pentru a discuta problematica păcii (2006, 2007, 2008).

2006, romanul autobiografic *Noaptea* este ales de Oprah Winfrey la clubul de carte. Wiesel și Oprah vor vizita împreună Auschwitz-ul.

2007, un al doilea centru *Beit Tzipora* va fi deschis în Israel. Wiesel este atacat în San Francisco.

2008, se naște nepoata lui, Shira.

2009, Wiesel îl acompaniază pe Barak Obama la Buchenwald.

2010, este decorat de Barak Obama cu medalia *National Humanities Medal*.

2011, Wiesel primește premiul inaugural *United States Holocaust memorial Award* pentru rolul său în fundamentarea cauzei comemorării Holocaustului.

2012, Wiesel publică *Open heart*, un tip de literatură testament în care se definesc speranțele și încrederea lui în umanitate.

2016 2 iulie, Elie Wiesel moare în Manhattan. În septembrie, House of Representatives (Camera Reprezentanților) aprobă în unanimitate rezoluția care onorează viața și activitatea lui Elie Wiesel.

2017 14 iunie, South West corner a străzii 84 cu Central Park West este redenumit Elie Wiesel Way.

Introducere

Într-o zi, un țadic (un înțelept) a venit la Sodoma. El știa ce este Sodoma, așa că a venit să o salveze de păcat, de distrugere, predicând oamenilor: „Vă rog să nu fiți criminali, nu fiți hoți. Nu tăceți și fiți indiferenți.” Continua să predice zi de zi, dar nimeni nu l-a ascultat. Însă el nu s-a descurajat. A continuat să predice ani de zile. În cele din urmă, cineva l-a întrebat: „Rabi, de ce faci asta? Nu vezi că nu este de nici un folos?” El a spus: „Știi că nu este de nici un folos, dar trebuie. Și am să-ți spun și de ce: la început am crezut că trebuie să protestez și să strig pentru a schimba lumea. Am renunțat la această speranță. Acum știu că trebuie să țip și să strig ca să nu mă schimbe ea pe mine.”

Tradiția iudaică încurajează studiul unui capitol din Pirkei Avot, corpus de învățături etice, în fiecare după-amiază de Șabat din lunile de primăvară și vară. Ca urmare, evreii religioși au fost profund influențați de aceste scrieri, deoarece le revizuiesc de mai multe ori în fiecare an. Născut și crescut și el într-o familie religioasă, Elie Wiesel a fost profund influențat de scrierile etice ale înaintașilor săi, care i-au ghidat alegerile în viață.

Inițiativa acestui proiect și a unui concurs de scriere creativă pe teme etice a fost inspirată de viața și activitatea lui Elie Wiesel. Atenția acordată dimensiunii etice atribuite diverselor aspecte ale vieții a fost una dintre preocupările lui constante. Etica reprezentării Holocaustului, Etica storytellingului, Etica scrisului sau

Etica, ca și conduită a vieții noastre de fiecare zi a crescut și s-a fundamentat ca și temă odată cu conștientizarea rolului pe care Elie Wiesel și l-a asumat. Într-o manieră personală el a făcut posibilă relaționarea tinerilor cu etica scoțând-o din zona inaccesibilului sau a unei discipline abstracte și prăfuite și propunând-o ca soluție pentru provocările alegerilor de fiecare zi.

De-a lungul activității sale Elie Wiesel a transformat unele dintre cele mai controversate dialoguri cu sine însuși în forme de analiză și reflecție asupra condiției umane. Acest tip de raționament l-a ajutat să stabilească niște parametri de înțelegere, raportare și rezolvare a unor probleme personale dar și sociale și politice. Întrebările sale, anonime sau personale, care decurg din autorefecții legate de diferite stări ale condiției umane sau chiar ale condiției divine, dialogul permanent cu sine însuși a generat un ansamblu de angajamente morale care îi conferă lui Wiesel o relevanță deosebită și îl recomandă ca standard de conduită și acțiune etică.

Prin *Concursul de artă și scriere creativă - Elie Wiesel* am încercat să creăm un spațiu și un cadru prietenos, dar în același timp profund, pentru a plasa etica într-o perspectivă activă a vieții noastre de fiecare zi. Ne-am adresat în primul rând tinerilor printr-un apel la un concurs național de artă și scriere creativă. Alături de parteneri din diverse centre universitare din țară am reușit să organizăm ateliere de introducere în etică ca disciplină dar și dezbateri pe teme etice și educație civică.

Am fost surprinși să descoperim tineri profund interesați de acest subiect și de dezbaterile care se desprind întotdeauna ca fiind provocatoare dar și tineri purtători a unei moșteniri intelectuale rigide sau insuficient analizate transmise de generațiile trecute. Ambele perspective ne-au încurajat să rămânem încrezători în necesitatea și relevanța acestui proiect.

Timothy Snyder încheia una dintre lucrările sale despre evenimentele din timpul celui de-al doilea război mondial reflectând asupra faptului că avem puține motive să credem că suntem superiori din punct de vedere etic europenilor din anii 1930 și 1940 și, prin urmare, mai puțin vulnerabili la tipul de idei pe care Hitler le-a proclamat și le-a pus în practică cu atât de mult succes. Dacă ne dorim să ne plasăm de partea salvatorilor,

spunea el, trebuie să construim de acum înainte structurile care ne dau mai multe șanse să ne comportăm așa. Pentru salvare în sens larg, este necesară o înțelegere clară a ideilor care au zguduit politicile convenționale și au deschis calea spre decizii cu urmări fără precedent.

Întreaga noastră viață și cursul ei este marcat de multitudinea de decizii pe care trebuie să le luăm în fiecare zi. Ori de câte ori am făcut o alegere, exista posibilitatea să fi făcut una diferită. Filosoful danez Soren Kierkegaard surprinde acest sens atunci când descrie cum stând pe marginea unei stânci singurul lucru care ne împiedică să cădem în gol suntem noi – alegerea noastră de a face altfel.

Etica este posibilă numai pentru că putem acționa împotriva naturii noastre, pe baza conștiinței noastre. Ne împiedică să descriem pur și simplu ceea ce este probabil să se întâmple și ne permite să facem judecăți despre ceea ce ar trebui să se întâmple.

Dintre modurile în care am putea acționa, care este cel mai bun? Dintre toate posibilitățile, pe care ar trebui să o aducem în realitate? Aceasta este întrebarea la care etica încearcă să răspundă și la care și noi am încercat să răspundem în cadrul dezbaterilor cu tinerii în diversele centre universitare unde am organizat ateliere de discuții și reflecții pe teme etice.

Primul pas a fost desigur de a îndrăzni să punem aceste întrebări. De cele mai multe ori ne pomenim în situația de a face o alegere confortabile, și acesta este un fapt destul de obișnuit- să facem ceea ce s-a făcut întotdeauna pasând astfel responsabilitatea altora sau să rămânând cu status quo-ul. Etica ne cere să ne asumăm responsabilitatea pentru credințele și acțiunile noastre și să trăim o viață care este a noastră.

În tabăra de vară de la Sighet, pe care am organizat-o în cadrul proiectului, am adus în discuție în decursul a câtorva zile, tema eticii sub diverse forme și aspecte: discuții, refecții, vizite aplicate, seri de film, tururi ghidate. Tema centrală a concursului a fost cea a războiului, o dată pentru că acesta se află încă în

proximitatea noastră, dar și pentru că războiul este cel care i-a marcat viața lui Elie Wiesel și i-a influențat deciziile ulterioare: cea de a scrie și de a lupta pentru respectarea drepturilor omului. Pornind de la această temă am extins sfera reflecției abordând punctual Etica storytellingului la Elie Wiesel, problematica alterității iudaice, etica în cinematografie, responsabilitatea socială în timp de război și simbolistica granițelor, etica și creativitatea narativă și etica morții vesele cu aplicații la Cimitirul Vesel din Săpânța.

Încercările tinerilor participanți la concurs, emoțiile și intimitățile descoperite în eseuri, acuratețea argumentării, alegerea cromaticii sau a tehnicii din eseurile vizuale, atelierelor, tabăra de vară, prietenii legate, dar mai ales reflecțiile, ne-au adus mai aproape de obiectivele proiectului și le-au marcat ca îndeplinite. Dar dincolo de toate acestea, acest proiect a rămas pentru cei mai mulți dintre noi o dovadă clară că Etica de fapt face parte din viața noastră de fiecare zi.

Alina MARINCEAN

Într-o lume care se confruntă cu atât de multe provocări, în care suntem obligați să înfruntăm situații care, cu câțiva ani în urmă, păreau foarte puțin probabile, disponibilitatea de a reflecta la problemele etice este esențială. Deși etica este o disciplină filosofică și poate am fi tentați să o asociem cu ‚turnul de fildeș’, este important să ne ferim de această capcană, deoarece etica pătrunde în fiecare bucățică a vieții noastre obișnuite, de la modul în care ne tratăm unii pe alții, la alegerile pe care le facem în ceea ce privește relația cu mediul înconjurător, cu tehnologia și multe altele. Mai mult, într-o lume care este din ce în ce mai interconectată, consecințele deciziilor noastre morale se răsfrâng mult dincolo de ceea ce noi putem să anticipăm, devenind aproape imposibil de calculat, iar noi suntem mereu provocați să ne reconsiderăm propriile opțiuni, poziții și argumente. În aceste condiții, devine foarte clar cât de important este ca tinerii să fie echipați cu instrumentele și cu abilitățile necesare pentru a face față unei lumi care este într-o continuă schimbare și care vine cu noi și noi dileme morale tot mai complexe.

Printre condițiile care trebuie îndeplinite de o persoană pentru a fi ‚expert în etică’, Peter Singer menționează, alături de aspecte la care ne-am gândi cu toții, precum capacitatea de a raționa logic sau familiarizarea cu anumite concepte etice și teorii din filosofia morală, și timpul pentru a se putea gândi la aceste probleme. Și, știm cu toții, timpul este mereu insuficient. Prinși în vârtejul vieții noastre de zi cu zi, nu prea suntem dispuși să ne luăm răgazul de a încerca să înțelegem implicațiile etice ale evenimentelor din jurul

nostru. Astfel, devine cu atât mai important demersul care stă la baza volumului de față și care ne demonstrează că tinerii sunt dispuși să facă acest efort, că sunt interesați de ceea ce se întâmplă în jurul lor și că nu se dau înapoi de la a evalua rațional și argumentat aceste evenimente.

Proiectul „Concursul de artă și scriere creativă pe teme etice Elie Wiesel”, realizat de Muzeul Maramureșan în colaborare cu mai multe instituții de învățământ superior din țară, a creat un spațiu pentru dialog și creativitate, unde tineri din orașe și din zone academice diferite au investit efort, timp și atenție pentru a ne arăta cum se vede, prin ochii lor, lumea de azi, cu tulburările și provocările ei. Tema centrală abordată de către tinerii participanți la proiect a fost războiul, însă creațiile lor nu s-au limitat la aceasta. Totuși, această temă este mereu prezentă în subtextul volumului, fie că vorbim despre privirea cuiva pentru care Ucraina este *acasă* sau a cuiva pentru care Ucraina este un loc *aproape* de acasă. E imposibil, cred eu, să rezisti poveștilor pe care acest volum le spune. Sunt povesti foarte diferite, care ne sunt spuse în forme foarte diferite. Volumul cuprinde creații vizuale curajoase și impresionante, lucrări care respectă rigorile scrierilor academice și care propun analize bine fundamentate, dar și texte foarte personale, autentice și fermecătoare, care îți permit să vezi, timp de una-două pagini, bucăți jucăușe sau serioase din viața unor tineri care trăiesc lângă tine.

Toate lucrările din acest volum reușesc să surprindă foarte bine prospețimea privirii tinere asupra lumii, pasiunea, entuziasmul și, de multe ori, curajul acestei priviri. Acest mod de abordare a problemelor etice, pe un ton creativ și personal demonstrează cât de importantă este studierea eticii. Etica, ca o parte esențială a fundamentului educației are o putere transformatoare, poate mai mult decât alte discipline. Forța ei vine tocmai din această dimensiune personală care este esențială. Dacă iei în serios o temă la disciplina etică, atunci trebuie să te poziționezi personal față de ea. Asta e ceea ce au și făcut autorii acestui volum. Evident, în cazul lor nu vorbim despre o temă impusă, ci despre alegerea lor de a-și consacra o parte din timpul atât de prețios,

din puterea lor de muncă și din atenția lor realizării unui proiect pe teme etice. Și știm cu toții că cea mai valoroasă și căutată marfă este astăzi atenția, cu atât mai mult dacă este vorba despre atenția tinerilor. Iar acești tineri, scriitorii și artiștii care se află în spatele colecției care constituie volumul de față, au ales să pornească într-o călătorie pentru a explora câteva dintre cele mai presante întrebări etice ale lumii noastre. Dincolo de dimensiunea academică a acestui volum și a proiectului care stă la baza lui, colecția de față este o explorare profundă a eticii, autorii lucrărilor angajându-se într-un demers riguros de cercetare, introspecție și exprimare creativă. Lucrările lor ridică întrebări provocatoare care ne obligă la reflecție și oferă argumente bine întemeiate, iar materialele vizuale deschid o perspectivă captivantă asupra problemelor complexe pe care le abordează.

Volumul ne oferă accesul la o privire plină de prospețime și entuziasm specific tinerilor. Dar, în același timp, se simt o sensibilitate și o profunzime care ne permit să ne gândim, aș îndrăzni să spun, cu mai mult optimism la viitor. Autorii acestui volum nu sunt doar studenți, ci sunt cei pe mâna cărora va ajunge lumea noastră în viitorul nu prea îndepărtat. Viziunea lor este extrem de valoroasă și cu siguranță perspectiva pe care o propun și tonul proaspăt și provocator al analizelor lor reprezintă un îndemn pentru cititori și pentru privitori să reflecteze la problemele etice care ne modelează lumea.

Un alt aspect care se remarcă în urma parcurgerii acestui volum este vocea implicată și ideea că reflecția trebuie însoțită de acțiune, că reflecția etică își pierde din esență dacă nu vizează și planul acțiunii. Îmi vin în minte primele versuri ale piesei *Teardrop* a celor de la Massive Attack. „Love, love is a verb / Love is a doing word.” Perspectivele propuse de acest volum surprind foarte bine tocmai faptul că și etica este „a doing word.” De asemenea, lucrările care alcătuiesc acest volum se constituie într-un fel de catalizator pentru

posibile discuții și reflecții viitoare pe teme abordate, reprezentând în același timp și un argument foarte solid în favoarea studierii eticii.

Un proiect precum „Concursul de artă și scriere creativă pe teme etice Elie Wiesel” și un volum precum acesta demonstrează cât de important este să le oferim tinerilor un spațiu potrivit în care să reflecteze la problemele lumii în care trăiesc, să le oferim posibilitatea de a se exprima așa cum consideră ei că li se potrivește și, mai ales, să îi ascultăm și să învățăm de la ei.

Iulia GRAD

Una dintre principalele arme ale dezinformării a fost și rămâne confuzia. Nu încercarea insistentă de a convinge că realitatea e alta, ci confuzia. Senzația din ce în ce mai pregnantă că tot ce se întâmplă în jur e imposibil de înțeles. Toți mint și toți au interese ascunse. Toți sunt la fel (ultimele două afirmații bântuie mai ales în preajma campaniilor electorale). Dacă confuzia reușește să domine, o dată amestecată cu o deznădejde din ce în ce mai „la modă” alcătuiesc împreună un formidabil cocktail pe care l-am putea numi ușor *mal du siecle*. Asta deși, demonstrabil, trăim cele mai bune vremuri. Demonstrația e, poate, un pic mai lungă, dar fără îndoială duce la concluzia amintită. Cele mai eficiente (și discrete) forme de propagandă recentă au reușit exact acest lucru – să inducă confuzie care, acumulându-se suficient, să justifice apatia, neimplicarea. Adică să creeze cetățeni atât de sătui și deznădăjduiți încă să nu mai vrea să facă (sau să știe de) nimic.

Ce se pierde, în climatul în care domnește acest tip de *mal du siecle*, nu este atât Adevărul, cât, mai grav, ideea că nu există un adevăr la care să putem ajunge. Și că efortul de a încerca să înțelegem (în sens larg) și să separăm binele de rău e inutil. Să ne închipuim ce ar însemna ca tinerele generații să renunța a mai încerca să separe lucrurile – generații prin natura lor obișnuite să gândească în extreme, să vadă separații clare între bine și rău. De fapt, vedem în parte ce înseamnă asta. O oarecare apatie, deconectare față de „viața cetății” e prezentă. Absenteismul la vot e, ciclic, un memento că tinerii ne sancționează în acest mod pe noi adulții. Nu se mai răzvrătesc (decât rar și greu) ieșind în stradă. Nu sunt generația hippie, a părinților noștri.

Tabloul pare sumbru. Și sunt greu de alungat motivele de îngrijorare cu totul. Dar există și speranță, iar în paginile ce urmează avem mai multe manifestări ale speranței sub forma textului și a imaginilor. Un concurs de creație pe teme etice ar putea părea un demers puțin donquijotesc, dar adevărul e că în contextul actual, cu un război alături (transformat din *blitz* într-unul de uzur) și, la data scrierii acestor rânduri, cu altul ce abia își arată colții, inițiativa a avut extrem de mult sens. Tinerii care au fost selectați au făcut, preț de ore, zile sau săptămâni nu doar documentare, ci și exerciții de empatie și de morală. Textele au tonuri, abordări și intensități diferite. O colecție de voci care nu se aud la unison, dar se aud puternic. Pentru o parte din ei, descoperirea sau redescoperirea lui Elie Wiesel prilejuiește reflecții pe marginea Holocaustului. Iar ca drama umanității de acum șapte decenii să le mai spună ceva, să-i mai miște și să-i mai indigneze, e ceva. O dovadă că busola lor morală e în regulă. Pentru alții, războiul de la graniță sau pur și simplu ceilalți sunt prilejuri de reflecție cu privire la bine și rău.

Ca de obicei, există un dezechilibru aparent între imagine și text. Textele curg, cer atenție și răbdare. Imaginile, ca spațiu, ocupă câte o pagină. Dar povestea lor, ca în aforismul care „măsoară” cât înseamnă o imagine în cuvinte, curge și ea. Imaginile (care au fost, de fapt, postere în cadrul unei expoziții) ne țin pe loc prin suma de idei pe care o transmit (chiar dacă, în general, subsumate unui unic mesaj). Am stat în fața lor probabil aproape la fel de mult cât am sta cu ochii pe texte.

În Lista lui Schindler, fetița în roșu aprins (într-un izbitul contrast cu lumea, altminteri, alb-negru a filmului) apare ca un simbol al speranței. În cele din urmă viața și inocența vor învinge. Să ne închipuim, deci, că textele și ilustrațiile din acest volum sunt de un roșu aprins, pentru că ele reprezintă speranța că preocuparea pentru distingerea binelui de rău nu a dispărut în tot zgomotul fluxului nesfârșit de *content* care asaltează mințile tinerilor.

Alexandru CIOCAN

Darius Mihai SILAGHI

Avem doar o viață, de ce intervenim să o distrugem printr-un război?

Război... Un cuvânt care creează fiori în tot corpul, dar oare atunci când acest cuvânt devine practic o realitate, oare ce simte omul în acele momente?

Cum e posibil să mai existe practic acest termen pe glob, mai ales în Europa? Cum adică și de ce în Ucraina? În secolul XXI se mai aude despre așa ceva? Până la începutul anului 2022, practic acest termen de „război” făcea parte din trecut. Până să trăiesc realitatea războiului, credeam că acest termen „expirat” caracteriza oamenii care nu aveau posibilitatea de educație și acționau conform puterii fizice, neștiind de termenul „mentalitate”. Un trecut din care credeam că omenirea și-a învățat lecția și nu va mai fi cazul de a repeta acele greșeli. Credeam că de la Al Doilea Război Mondial, din perioada Holocaustului, când evreii practic erau torturați de nemți, oamenii au evoluat, s-au transformat și au învățat lecția despre etică, dar m-am înșelat amarnic. Încă mai există oameni care deși au creier, nu știu să-l folosească, oameni care cred că totul se rezolvă prin distrugeri, dezastre, trupuri sfâșiate și suprafețe distruse. Asta mi-a dovedit clar că unii oameni nu au prea evoluat din punct de vedere moral.

Niciodată nu mi-am imaginat că voi trai vreodată într-o perioadă de război. Că țara mea natală vă avea cel mai mult de suferit din cauza asta și că cei dragi ai mei vor trăi cu frica că poate mâine nu va mai fi.

Pe 24 februarie 2022 m-am trezit ca într-o zi obișnuită, fiind în semestrul II al primului meu an de facultate la Extensia Sighet din cadrul UBB. Însă, în acea dimineața la ora 04: 00 multe persoane nu s-au mai trezit. Kievul, capitala Ucrainei, orașul Ivano-Frankivsk și multe din marile orașe ale țării au fost bombardate de Rusia. S-a creat o panică totală peste tot, Putin, președintele Rusiei declarase așa zisa „operațiune militară”, în fapt un război oficial. Au fost zile cu împușcături și distrugeri dezastruoase, cu sute de oameni în chinuri,

pierzând-și viețile pe neașteptate, clădiri imense distruse până la temelie, suflete sfâșiate de durere, câte și mai câte. . .

Din perspectiva mea, voi încerca să relatez simțiri, gânduri, frici, sentimente și trăiri a tot ceea ce înseamnă război de mai bine de un an. Ucraina pentru mine înseamnă acasă, nu știu cât de adânc sau profund simt oamenii acest cuvânt. Pentru mine, în perioada aceasta, mai mult că oricând mă încercă emoții puternice știind că locul pe care-l numesc acasă este în pericol. Un loc în care în prezent îmi petrec doar timpul liber, fiind rezidentă pe teritoriul României în calitate de studentă.

De aproape un an și jumătate doar gândesc, iar uneori îmi mai notez acele gânduri care mă macină pe interior. Mi-e frica să acționez, pentru că nu îmi doresc să greșesc undeva, să distrug sau să înrăutățesc lucrurile. Această situație groaznică m-a pus foarte mult pe gânduri. Parcă cuvintele nu-și mai aveau locul în acest context. Până la urmă dacă aveam de spus ceva în această privință cine mă asculta, în calitate de ce am de spus eu un cuvânt? De multe ori în tot acest timp m-am simțit „legată de mâini și picioare”. Pentru că n-am puterea de a acționa, n-am puterea de a spune ceva, n-am acea capacitate de a spune „stop” la tot ce se întâmpla.

Am fost un copil naiv până când realitatea aceasta „m-a adus cu picioarele pe pământ”. Naivitatea poate că are un sens negativ. Dar eu am fost naivă pentru că am fost învățată dintotdeauna că fiecare om are ceva bun, fiecare are de dăruit ceva și ascunde ceva frumos în interiorul său. Această dură realitate, la vârsta la care am împlinit 18 ani „m-a trezit” din visul frumos al copilăriei în care am trăit. . .

Ca să pot explica care sunt valorile, calitățile și principiile de bază după care mă ghidez și îmi structurez viața, vreau să aduc la cunoștință modul în care am învățat eu să selectez, ceea ce înseamnă un om de calitate

din toate punctele de vedere. Pentru că această situație a războiului a contribuit mult pentru a mă schimba în acest mod pozitiv.

Când am ales țara unde să studiez, nu m-am gândit profund, de ce anume România? Pe exterior se observa un singur motiv și anume faptul că iubesc enorm limba mea maternă și îmi doresc să studiez în această limbă. Abia după 5 luni de studii, după ce o situație de criză a început în țara mea, am început să observ și să fac deosebiri între oameni.

Românii au fost primii oameni care au sărit în ajutorul ucrainenilor încă din acea dimineața de 24 februarie, oamenii mei, așa îmi place să le spun. Oare de ce să le zic oamenii mei? Pentru că ne curge prin vene același sânge de român. Ceea ce este interesant, e faptul că ucrainenii și-au găsit refugiul în România, încă din prima zi a invaziei ruse în Ucraina. Mi s-a părut din start o situație rară, că ucrainenii să rezoneze atât de mult cu românii. Poate că totuși, în genă există vreo legătura profundă între aceste popoare, vreau să cred acest lucru.

Prima acțiune pe care am observat-o în situația de față a fost acoperirea nevoii de bază după piramida lui Maslow și anume – nevoia fiziologică (de supraviețuire). Terroristul rus a eliminat fără pic de caracter această nevoie în multe zone ale Ucrainei, dar oamenii din țările vecine, prin bunăvoință au acționat instant fără vreun interes anume. Asta mi-a dovedit în tot acest timp că mai sunt „la modă” principiile morale. Dar cred că totul depinde de mediul în care creștem și ne formăm ca oameni, mediul social este un element important care contribuie la dezvoltarea inteligenței umane. Iar prin spusele acestea, cred că este evident răspunsul la întrebarea pe care mi-am pus-o doar după ce situația actuală m-a făcut să gândesc mai profund.

Poporul român a fost indulgent cu vulnerabilitățile refugiaților ucraineni scăpați de sub control din cauza stresului. În acele momente, oamenii nu au avut timp să reflecteze asupra a ceea ce se întâmpla. Ei au

acționat în toate modurile posibile, fiind prezenți trup și suflet acolo lângă cetățenii țării care suferă atât de mult din cauza panicii create de teroristul rus. Ca să se schimbe ceva în situația de față, oamenii au acționat într-un mod neobișnuit, însă bine pus la punct. Au transformat cetățenii ucraineni în limita disponibilității – oameni care să aibă siguranța zilei de mâine pe teritoriul României și nu numai cetățenii români au făcut asta, dar fiind și eu prezentă aici, asta pot să declar fără prejudecată. România va rămâne o amprență adâncă pentru Ucraina. Datorită implicării continue până în ziua de astăzi pentru a contribui constant la rezolvarea și găsirea resurselor necesare, soluțiilor acestei probleme de mare anvergură cu care se confruntă țara vecină.

Deși oamenii din ziua de azi rar mai găsesc timp și bani ca să acorde o mână de ajutor pentru lucruri care practic, nu le aduce neapărat un beneficiu. Uite că în situația aceasta a războiului, s-au mobilizat să acționeze în mod eficient. Uitându-mă în urmă, mi-am dat seama că sunt înconjurată de oameni cu valori desăvârșite, oameni care trup și suflet sunt implicați și caută soluții, oameni cu abilitați de a ajuta alți oameni care au nevoie și merită ajutorul, cu abilitați de a evita rănirea inutilă a cuiva.

Teroristul rus al cărui nume nu vreau să-l mai menționez aici, ne-a arătat că e un om care trăiește din plin ceea ce înseamnă „egoism”. E o persoană care face totul în interes propriu. De multe ori fără să privească în stânga sau în dreapta, nu știe să se pună în situația celui de aproape. Este o persoană care nu are capacitatea de a-și controla comportamentul. A devenit agresiv, obsesiv, ofensiv și hotărât să invadeze o suprafață care nu îi aparține din nici un punct de vedere, în nici un context.

Această perioadă de mai bine de un an, m-a marcat mult, m-a transformat și m-a învățat poate mai multe lucruri decât aș fi învățat la școală. M-a făcut să înțeleg anumiți termeni din punct de vedere moral, să fac deosebire între oameni și „neoameni” (nu știu alt termen mai potrivit). Pot să dezvolt cu claritate ceea ce lipsește enorm în modul de acțiune al Rusiei și anume „bunătatea”. De foarte multe ori am întâlnit ideea „Într-o lume în care poți fi orice, fi bun” (Ruxandra Luca). Îmi ziceam „ok, dar a fi bun oare ce ar însemna?”.

Bunătatea, din perspectiva mea, este pacea propriu-zisă. Iar de aici încolo apare răspunsul la întrebarea pe care și-o pune întreaga planetă „de ce nu există pace, ce au oamenii de împărțit încât nu pot ajunge la o înțelegere și se războiesc încontinuu?”. Răspunsul este evident – „dacă nu există bunătate, nu există pace” (este o propoziție pe care o scriu și o spun pentru prima dată în viață și care mi-aș dori să rămână un citat pentru totdeauna). Mereu vă exista deficiența de bunătate în lume, însă viitorul e în mâinile noastre. Putem contribui fiecare la reglarea acestei calități, atât cât ne permite societatea, dar putem, iar acesta este un lucru important în prezent.

Atunci când oamenii vor valorifica corect principiile morale, calitățile și abilitățile cu care au fost înzestrați, atunci pacea vă domina peste tot pământul.

Dar până atunci trăiesc realitatea dură și rigidă a ceea ce înseamnă războiul din Ucraina și încerc să acționez conform a ceea ce am fost învățată și educată în timp. Cred cu tărie că am puterea a schimba în bine cel puțin un om de pe planeta aceasta, iar asta îmi demonstrează că nimic nu e pierdut!

Mă numesc **Ionela Popsha**, locuiesc ca și rezidentă pe teritoriul României. Sunt cetățeană a Ucrainei de etnie română.

Teroristul rus îmi poate distruge țara, poate invadea suprafețe (pentru că o dovedește de aproape un an și jumătate), poate să elimine până la temelie orice clădire, poate să ucidă oameni nevinovați fără milă. Însă acest terorist nu va putea avea acces la ceea ce am eu pe interior. Nu va putea vreodată să-mi distrugă valorile, principiile, calitățile, modul de gândire și bunătatea care mă reprezintă. Nimeni niciodată nu va putea să schimbe statutul meu de „CETĂȚEANĂ A UCRAINEI”.

Iar acum spre final spun cu toată inima „СЛАВА УКРАЇНИ”!

Ionela POPSHA

Andrada Laura DERVEȘTEANU

Until February 24, 2022

Until February 24, 2022, the word "war" was not a familiar word to us. We didn't imagine that we would get used to air raid sirens, to blackouts, to our neighbors, relatives and friends killing and dying for our future, to protect us from people who kill and die because they are told to. The war continues and it doesn't seem to end soon. And all this because of one man who chose an inglorious war over prosperity, his government who chose a bloody dictatorship over democracy, and those Russian people who chose lies over freedom. War destroys not only infrastructure and the economy, but also the psychology of society. It turns ordinary people into soldiers, makes children grow up earlier and leaves incurable wounds in their souls. In addition, war deepens inequality in society and spreads hate. The war in Ukraine is a reminder to the whole world that peace is the most valuable thing we have, and we should all try to preserve it for the future generations.

Stanislav GUBKO

Rahiv (Paxiv), Zakarpattia, Ukraine

The war in Ukraine

The war in Ukraine, which began in 2014, has been a serious challenge for the country and its people. The conflict has had a profound impact on the social, economic and political situation. The deterioration of relations with Russia, the annexation of Crimea and the conflict in the east of the country have resulted in thousands of casualties and widespread destruction. Since the start of the full-scale invasion of Ukraine on 24 February 2022, the entire Ukrainian nation has undergone significant changes. Ukrainians have begun to think about their culture, the importance of the Ukrainian language in preserving their identity, the importance of preserving the memory of the past and not repeating the mistakes of our ancestors.

Andriy SHTADLER

Rahiv (Paxiv), Zakarpattia, Ukraine

On February 24

On February 24, everything changed dramatically in Ukraine. Ukrainians will never forget that morning. To this day, everyone remembers that day. The day when the Russian occupiers started a full-scale war against Ukraine. When all the people united and stood up for the protection of their Motherland. And it was under such cruel circumstances that people gained a sense of national consciousness and an awareness of the importance of nurturing everything Ukrainian and getting rid of everything Russian, which was forcibly planted by the Soviet authorities. The occupiers are destroying absolutely all schools, hospitals, infrastructure, shooting at civilians and, unfortunately, it does not stop. Killed heroes are brought almost every week and this horror continues. A famous Ukrainian poetess wrote: "Where are you people looking today, we and tomorrow you. " In my opinion, today these words are more relevant than ever and it is a crime to turn a blind eye to what is happening in the world. Therefore, we must fight, and only by joint efforts will we be able to defeat the miserable occupiers.

Vitalina CHUMPRINCHUK

Криворівня (Криворівня), Ukraine

Andrada Laura DERVEȘTEANU

Andrada Laura DERVEȘTEANU

Explică-mi, de ce este mai nobil să sacrifici zece mii de oameni într-o bătălie decât să ucizi câțiva la o cină?

Discuțiile despre etică, despre ce poate fi considerat legitim și ce nu, au preocupat ființa umană încă din zorii civilizației. Chiar încă înainte de a avea instituții care au ajuns să fie inerente societății, omul a încercat să reglementeze, să legifereze în legătură cu o serie de valori pe care le-a găsit indispensabile menținerii ordinii sociale, reușind să îmblânzească haosul în care se găseau toate înainte de acestea. Omul chiar a sfințit locul, s-ar putea spune.

Totuși, chiar și în ordinea smulsă din haosul primordial și-a făcut loc o altă fărâmbă de haos – războiul, care a fost regula pentru aproape tot cursul istoriei omenirii. Încă de când primul om a ridicat piatra sau bâta împotriva celui de-al doilea, germenul violenței s-a amplificat iar la apogeu s-a materializat în război. În aceste condiții, oamenii au scos la iveală tot ce au avut mai bun sau mai rău din ei, după caz, au dat dovadă de omenie și de justețe dar au săvârșit și atrocități îngrozitoare, iar aceasta a fost o constantă până în era contemporană.

Cuvinte cheie: etică, moralitate, război, civilizație, istorie, bombardamente nucleare.

I. Introducere

„ – Explică-mi, de ce este mai nobil să sacrifici zece mii de oameni într-o bătălie decât să ucizi câțiva la o cină?

– Deci de asta i-ai ucis? Ca să salvezi alte vieți?

– Ca să se termine războiul (. . .)”

Acesta este dialogul purtat între Tywin Lannister și fiul său Tyrion în episodul cu numărul zece al celui de-al treilea sezon din serialul „Urzeala tronurilor”. Tyrion încercă să-și confrunte mult mai puternicul tată în legătură cu evenimentele de o cruzime înspăimântătoare petrecute la „Nunta roșie”. Poate că cititorul acestui material nu a lecturat încă seria „Cântec de gheață și foc” sau nu a apucat să vadă serialul bazat pe aceste cărți așa că nu intenționez să-i răpesc plăcerea. Totuși, pentru a construi argumentul este nevoie să fac unele precizări cu privire la deznodământul acestei istorii.

La Nunta roșie Tywin reușește ca prin intermediul câtorva mișcări viclene să „decapiteze” conducerea forțelor armate ale rivalilor săi, folosindu-se de unele greșeli esențiale pe care aceștia dintâi le-au comis și prefăcându-le o serie de victorii strălucite într-o înfrângere devastatoare. Iar înfrângere devastatoare este termenul potrivit, întrucât el așa încearcă să-și justifice acțiunile, apărându-se că a făcut tot ce a făcut ca să se termine odată un conflict cunoscut sub numele de „Războiul celor Cinci Regi”. Aparent, într-o logică de mare comandant de oști, este cu adevărat mai moral să-i ucizi pe cei puțini ca să-i salvezi pe cei mulți. De asemenea exemple nu duce lipsă nici istoria noastră.

În ciuda zugrăvirii lor atât de-a lungul timpului (cronici istorice), cât și în media contemporană, (cărți sau producții cinematografice) drept niște brute de o violență ieșită din comun, luptătorii vikingi erau în realitate destul de raționali în ceea ce privește arta războiului. Forțați să-și găsească alte cămine din cauza condițiilor vitrege de trai din țările nordului, mulți plecau spre sud ca negustori dar și ca luptători în perioada ce este cunoscută în istorie drept Epoca Vikingilor (793 – 1066).

Așa cum am menționat mai sus, suntem obișnuți să-i vedem pe acești vikingi drept barbari incuți care atunci când atacau o așezare distrugau pur și simplu totul și omorau pe toată lumea. Ei bine, nu este cazul. Vikingii în special dar și toți normanzii în general erau conștienți de faptul că forța lor stă în numărul de luptători pe care îl au așa că nu se angajau în lupte sau raiduri nechibzuite, unde nu ar fi avut șorți de izbândă.

Comandanții preferau să-și păstreze oamenii în viață atât cât se putea. Uneori căutau să pună mâna pe mai marii care comandau forțele oponentilor și să negocieze de acolo soarta unei bătălii pe care să nu o mai poarte fizic. Așa au ajuns să își exercite influența asupra unor state importante din Europa de Vest, precum Franța, regatele anglo-saxone din Anglia sau chiar Italia.

Când simțeau nevoia că trebuie să supună o populație neascultătoare nu masacrau pe toată lumea, ci alegeau câțiva oameni care să fie pedepsiți și a căror soartă să folosească drept exemplu celorlalți, considerând că frica este un bun factor motivațional.

Modelul desprins din acțiunile vikingilor pare a fi mai degrabă un soi de utilitarism premodern unde se urmărește binele cel mai mare pentru cei mai mulți. Așa cum am văzut, ei nu erau niște conducători barbari în esență. Au fost pur și simplu niște aventurieri nevoiți să-și părăsească zonele de baștină în căutarea unei vieți mai bune în altă parte. Prin intermediul forței armate pe care o conservau pe cât puteau au reușit să supună părți importante din partea de vest a continentului. Iar stăpânirea lor nu era una caracterizată de teroare, ba din contră, uneori fiind chiar mai civilizați decât cei care alcătuiau populația autohtonă din zonele ocupate¹. Vikingii nu se considerau o forță civilizatoare dar încercau să impună totuși o ordine, fiind destul de toleranți din punct de vedere social și cultural cu populația pe care o aveau în stăpânire. Așadar, pentru a urmări binele celor mai mulți se impunea câteodată ca unii dintre cei mai puțini (răzvrățiții) să fie sacrificați în numele ordinii pe care o propuneau.

---

¹ Există o anecdotă cu un foarte probabil sâmbure de adevăr care susține faptul că femeile anglo-saxone erau mai interesate de bărbații danezi și de normanzi în general pentru că aceștia se spălau frecvent și își împloteau părul, lucruri nepracticate sau practicate mai rar de către bărbații anglo-saxoni.

Există vreun soi de moralitate aici în acest exemplu medieval de dilemă a tramvaiului²? Sau mai bine zis, în ciuda ambiguității morale, a avut succes acest model de rezolvare a problemelor sociale regăsit în exemplele de mai sus? Istoria ne învederează un răspuns afirmativ. De exemplu, vikingii stabiliți în Franța au ajuns să fie cunoscuți drept normanzi, fiind lăsați să se stabilească în regiunea cunoscută azi sub numele de Normandia. Au preluat limba, cultura și civilizația zonei iar în 1066, ducele William de Normandia a reușit să invadeze și să cucerească Anglia, al cărei tron îl pretindea, punând capăt dominației anglo-saxone care dura de aproximativ 500 de ani. William își are rădăcinile în rândurile aventurierilor vikingi care au plecat din nordul Europei. Odată cu cucerirea normandă a venit și cultura și civilizația pe care aceștia le adoptaseră de la francezi. Influența asupra limbii, de exemplu, a fost una de netăgăduit, engleza modernă păstrându-și substratul germanic dar fiind schimbată pentru totdeauna de franceza vorbită de cuceritorii normanzi.

Evenimente care au avut loc acum mai bine de 1000 de ani încă își lasă amprenta asupra societății în care trăim. Dar simplul fapt că a trecut atâta timp poate substitui orice justificare morală pe care am căuta-o pentru supraviețuirea acestor precepte? Sau eticul și moralul nu sunt valori fixe care să însemne același lucru în

---

² Dilema tramvaiului („*the trolley problem*” în engleză) este un experiment de gândire propus în 1967 de filozofa Philippa Foot. Practic, se presupune faptul că un privitor total obiectiv se află lângă o linie de tramvai care se ramifică în două. De una din linii este legat un singur om iar de cealaltă sunt legați cinci. Nu se știe cine sunt ori cine sau de ce i-a legat. Un tramvai căruia nu-i mai funcționează frânela se apropie cu viteză și urmează să intre pe linia unde sunt legați cei cinci oameni. Privitorul se află lângă maneta care ar putea schimba macazul, în acest caz însă, tramvaiul intrând pe linia unde este legat un singur om, ucigându-l, dar cealaltă cinci scăpând nevătămați. Ce este mai moral să faci? Să nu intervii și să moară cinci oameni? Sau să intervii iar din cauza acțiunii tale să moară un om dar cinci să fie salvați? Este mai corect să urmezi principiile filosofiei utilitariste și să cauzezi suferința unuia dar bunăstarea altora mai mulți? Sau este etic să te lași mânat de un fel de deontologie societală statornicită în normele de conviețuire socială și în legi (să nu ucizi, de exemplu, fiind conștient că dacă tragi de manetă, chiar dacă salvezi cinci persoane tot ajungi să ucizi una prin intervenția ta).

orice epocă ne-am referi la ele, ci, sunt supuse schimbării și înțelegerii diferite în funcție de cine și când le analizează? Cu alte cuvinte, este moralitatea un fel de „moft” sau capriciu al timpurilor? Poate că privind prin ochii noștri de oameni ai secolului XXI, găsim ca fiind brutale, profund lipsite de etică și imorale aspecte considerate perfect obișnuite și de-a dreptul normale în alte epoci istorice.

II. Corespondența eticii cu violența din zorii modernității până în actualitate

Modernitatea și avantajele ei nu ne-au făcut mai sensibili sau mai slabi ci doar ne-au rafinat. În orice caz, ne-au determinat să reflectăm cu mai multă atenție la necesitatea păstrării anumitor practici considerate vetuste și nepotrivite pentru omul modern. Lumea medievală din care am creionat frugal doar un crâmpei era o lume inerent violentă, unde ceea ce înțelegem astăzi prin moralitate și etică ar fi fost pus constant la încercare. Bineînțeles că există valori morale și etice care tind spre absolut și care pot fi întâlnite în orice epocă³, dar eu cred că, în general, etica și moralitatea sunt puternic influențate de curente de gândire care circulă într-o societate la un moment dat. Poate părea ciudat cum niște valori care sună a fi tari ca piatra sunt mai degrabă supuse unor influențe atât de nestatornice. Totuși, acest lucru nu face decât să le sublinieze importanța și, aș îndrăzni să spun, chiar fragilitatea, întrucât ne face responsabili de ce ajungem să considerăm ca fiind moral sau imoral. Astfel, primim un rol activ în această veghe, spre a putea preîntâmpina alunecările nedorite către vreo extremă.

Șlefuirea la care am fost supuși ca urmare a modernității nu ne-a scăpat totuși de imperativul luării unor decizii controversate care să afecteze într-o măsură mai mică sau mai mare viețile semenilor noștri. Deși

---

³ Mă refer aici în general la valoarea deținută de viața individului și la cum ea a avut mereu un rol central în societatea umană, încercându-se mereu protejarea ei prin lege, chiar din cele mai vechi timpuri; de asemenea, adevărul este o valoare recurentă în civilizația umană sau chiar etica reciprocității: să-i tratăm pe ceilalți exact așa cum ne-am dori și noi să fim tratați – un fel de „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”.

povestea din „Urzeala tronurilor” se bazează pe acea lume medievală plină de violență la care am făcut referire mai sus, pot fi urmărite câteva linii de legătură chiar până aproape în contemporaneitate.

Probabil că problema de etică în legătură cu ceea ce este perfect legitim și acceptabil enunțată de Tywin Lannister (de ce este corect să-i sacrifici pe cei puțini ca să-i salvezi pe cei mai mulți) își găsește contraponderea într-o dilemă a istoriei relativ recente dezbătută intens atât în scris⁴, cât și oral sau în alte modalități care aduc împreună spre confruntare două sau mai multe idei divergente. Este vorba despre bombardamentele atomice de la Hiroshima și Nagasaki.

Cel de-Al Doilea Război Mondial a fost cel mai devastator conflict din istoria umanității. Estimările pierderilor de vieți omenești conțin intervale imposibil de cuprins cu mintea. Între 70 și 85 de milioane de oameni și-au găsit sfârșitul în această urgie⁵, unii dintre ei cunoscuți dar majoritatea fără de voce. Orice război este profund imoral⁶ iar atrocități s-au comis în majoritatea conflictelor armate dar în cadrul celui de-Al Doilea

---

⁴ Nu cred că se va găsi un răspuns general acceptabil care să mulțumească pe toată lumea, indiferent de câtă cerneală s-a consumat până acum sau de câtă se va mai consuma de acum înainte. Totuși, dezbateră este extrem de utilă întrucât este un antidot perfect împotriva uitării.

⁵ A se vedea <https://www.statista.com/statistics/1293510/second-world-war-fatalities-per-country/>, accesat la data de 28 mai 2023.

⁶ Acest considerent este întâlnit și în ramura dreptului internațional care se ocupă de modul în care se poartă războiul. Știind că nu se poate lăsa la latitudinea statelor combatante angrenate efectiv în conflagrație să respecte corectitudinea purtării luptelor, doctrina de drept internațional vine și stabilește o serie de principii care sunt un fel de linii directoare în ceea ce privește purtarea războiului. Istoric vorbind, războiul a fost mereu o modalitate de rezolvare a diferendelor între state, dar după tragedia Primului Război Mondial s-a renunțat la acest soi de soluționare a neînțelegerilor; această schimbare de paradigmă a fost consemnată prin Pactul Briand-Kellogg, semnat în 1928, și care propunea renunțarea la lupta armată ca politică națională a statelor. Dezideratul, oricât de nobil ar fi fost, nu a fost atins, având în vedere că doar

Război Mondial s-a „perfectat” la nivel industrial maniera în care se pot comite cele mai îngrozitoare și incalificabile crime din istorie. A părut că pentru a pune capăt acestei alienări mintale a fost necesară săvârșirea oricărui sacrificiu doar pentru a se ajunge încă odată la pace.

În 1945 forțele Axei au fost înfrânte și odată cu ele s-a deschis și calea spre „o lume mai bună ivită din toată vărsarea de sânge și din carnajul trecutului. O lume bazată pe credință și pe înțelegere și pe îndeplinirea celor mai prețioase dorințe ale omului: libertate, toleranță și dreptate.”⁷ Actul de capitulare necondiționată a Germaniei s-a semnat la data de 8 mai 1945. Războiul de pe frontul european se terminase după mai bine de

---

un deceniu mai târziu a izbucnit cel de-Al Doilea Război Mondial. Totuși, dorința de pace a prevalat în cele din urmă, așa că, prin Carta ONU, semnată în 1945, s-a stabilit că este absolut interzisă recurgerea la agresiune armată (cu unele excepții totuși, de exemplu, dacă un stat este atacat de un altul, atunci poate recurge la lupta armată pentru apărare). Această interdicție face parte din mult mai largă categorie *jus ad bellum*, care s-ar putea traduce prin „dreptul de a purta război” și care guvernează efectiv maniera în care se poate purta un conflict armat care să fie „legal” din punctul de vedere al dreptului internațional; de cealaltă parte există ceea ce se numește *jus in bello* și care guvernează conduita potrivită pe care statele combatante trebuie să o adopte în cadrul unui conflict armat. Aici se instituie o serie de principii precum principiul nediscriminării, principiul proporționalității și principiul necesității, toate menite să minimizeze suferințele cauzate de război. Exponenții teoriei războiului just susțin că dacă se respectă aceste reguli, atunci un conflict poate fi considerat legal din perspectiva dreptului internațional; deși această susținere este una validă iar intențiile sunt cât se poate de bune, este ușor de observat cum războaiele au o logică proprie după care operează, asemenea unor forțe ale naturii, fiind extrem de dificil de controlat prin canoane scrise. Totuși, este lăudabilă încercarea de a stabili un set de reguli care să guverneze asemenea tragedii pentru a împiedica atât cât se poate distrugerea absolut lipsită de necesitate a atâtor vieți.

⁷ Citat din discursul ținut de generalul american Douglas MacArthur cu ocazia semnării actului de capitulare a Japoniei pe 2 septembrie 1945. MacArthur a fost unul dintre cei mai importanți comandanți ai armatei SUA în teatrul de război din Pacific în Al Doilea Război Mondial.

2000 de zile de tragedie. Mai rămânea doar problema frontului din Pacific unde rezistența Imperiului Japoniei era formidabilă, deși înfrângerea era inevitabilă, fiind practic încercuit de forțele Aliților; de asemenea, Uniunea Sovietică se angajase la Conferința de la Ialta din februarie 1945 să intre în lupte directe cu japonezii în termen de 2-3 luni de la capitularea Germaniei, lucru care s-a și întâmplat, sovieticii invadând la data de 7 august 1945 Manciuria ocupată de japonezi.

Până la urmă și Japonia s-a declarat înfrântă și a capitulat efectiv la 2 septembrie 1945. Cele două bombardamente atomice ale aviației SUA de la Hiroshima (6 august 1945) și Nagasaki (9 august 1945) par să fi avut un rol cheie în această decizie a japonezilor.

Decizia de a folosi armele atomice a fost controversată încă din epocă iar controversa a persistat și s-a amplificat până în contemporaneitate. Explicația oficială pentru recurgerea la această formă de armament neconvențional s-a bazat în primul rând pe faptul că japonezii nu ar fi acceptat niciodată să capituleze necondiționat așa cum a fost în cazul Germaniei. Capitularea necondiționată ar fi presupus ca toți cei responsabili pentru dezastrul provocat de pierderea războiului să fie scoși în față, judecați și pedepsiți, iar una dintre pedepse ar fi putut însemna chiar moartea. Ei bine, vinovații pentru dezastru erau în primul rând cei aflați în poziții de comandă, care le confereau autoritate decizională în legătură cu cursul războiului: comandanții armatei sau membrii guvernului, inclusiv șeful statului – împăratul.

Chestiunea dreptului divin al monarhilor de a conduce a fost depășită în spațiul european odată cu zorii epocii moderne dar, în cultura japoneză, această prerogativă a împăratului s-a păstrat, el fiind venerat aproape ca un zeu în anii premergători celui de-Al Doilea Război Mondial când împăratului Hirohito i se construia cultul personalității în tot contextul social dominat de militarism. Astfel, ar fi fost inacceptabil ca un „delegat” al divinității să fie arestat, judecat și pedepsit exact ca un muritor oarecare.

Un alt considerent evocat la acel moment a fost unul „umanitar”, în sensul că armata SUA se familiarizase cu stilul și capacitatea de luptă a japonezilor – niște adversari reductabili, în cei aproape 4 ani de război, iar invazia arhipelagului japonez ar fi adus cu sine o pleiadă de victime, chiar de ordinul milioane, atât în rândurile militarilor, cât și în rândurile populației civile. Existau suspiciuni că însăși civilii, fără o pregătire militară îndelungată, ar fi fost instruiți să lupte împotriva invadatorilor fiind cunoscute cazuri când armata japoneză a recrutat forțat civili din populațiile care trăiau pe insulele pe care le aveau în stăpânire și unde se dădeau lupte feroce împotriva armatei americane. De asemenea, în mod cert războiul s-ar fi prelungit cu cel puțin un an până la momentul obținerii unui soi de capitulare din partea Japoniei.

Iată-ne puși așadar într-un alt exemplu de dilemă a tramvaiului, de data aceasta modernă. Se poate spune cu certitudine că în această situație este mai bine să omori „câțiva” oameni ca să-i salvezi pe cei mai mulți? Ei bine, nu. Au existat critici ai deciziei de a recurge la folosirea bombelor atomice încă de la acel moment. Cel mai important: majoritatea nu erau critici venite din partea unor persoane neavenite, ci din partea unor oameni profund implicați în desfășurarea războiului și a operațiunilor militare.

De exemplu, oameni precum amiralul Chester Nimitz, comandantul flotei americane din Oceanul Pacific sau Dwight D. Eisenhower, comandantul suprem al forțelor expediționare aliate în Europa au susținut că embargoul impus Japoniei, bombardamentele strategice⁸ precum și înfrângerile suferite pe câmpurile de luptă

---

⁸ Bombardamentele strategice aveau rolul de a produce teroare în rândul populației civile, teroare care ar fi trebuit să se transforme în revoltă și care să pună presiune pe guvern spre a forța încetarea războiului. Cel mai distrugător bombardament aerian din istorie a avut loc între 9-10 martie 1945 când Forțele Aeriene ale SUA au lansat un atac asupra capitalei japoneze Tokyo, folosind atât bombe convenționale, cât și bombe incendiare. Se estimează că au murit între 80-100.000 de oameni iar peste un milion de locuințe au fost distruse într-un incendiu devastator, a se vedea <https://www.britannica.com/event/Bombing-of-Tokyo>, accesat la data de 28 mai 2023.

slăbiseră Japonia într-atât de mult încât ar fi fost gata să se predea chiar și fără intervenția sovieticilor la care aceștia se angajaseră la Ialta în februarie 1945. Totuși, opinia publică din SUA nu vedea lucrurile chiar așa. Într-un sondaj de opinie realizat în august 1945 se arăta că 85% dintre americani erau de acord cu folosirea bombelor atomice, 10% se opuneau (în general pacifiști, oameni de știință sau clerici) în timp ce 5% se abțineau de la un răspuns întrucât nu aveau nicio părere⁹.

Opiniile specialiștilor precum Nimitz și Eisenhower nu sunt doar niște păreri dizidente sau pacifiste, ci chiar relevă o parte importantă de adevăr. O serie de documente din arhivele americane și japoneze arată că într-adevăr, situația dezastruoasă în care se regăsea Japonia la sfârșitul războiului ar fi fost de ajuns să determine autoritățile competente să ceară pacea. Doi reputați profesori universitari ce dețin o bogată expertiză în acest domeniu consideră că președintele american Truman și cercul său de apropiați cunoșteau faptul că Japonia era gata să capituleze dar că totuși au ales să meargă mai departe și să hotărască detonarea bombelor¹⁰. Unul dintre obstacolele aflate pe drumul către pace era cerința de capitulare necondiționată care nu ar fi putut fi acceptată de japonezi din considerente deja enunțate mai sus. Totuși, este interesant de observat cum condițiile capitulării necondiționate au fost îndulcite de americani după bombardamentele atomice, acceptând, de exemplu, ca împăratul să nu facă obiectul niciunei cercetări penale privind implicarea sa în crime de război.

Atunci, dacă narativa oficială privind felul în care bombele atomice au scos Japonia din joc și au trasat drumul spre pace este contestată temeinic, ce justificare s-ar putea găsi pentru utilizarea unor asemenea arme

---

⁹<https://ahf.nuclearmuseum.org/ahf/history/debate-over-bomb/>, accesat la data de 28 mai 2023.

¹⁰<https://www.latimes.com/opinion/story/2020-08-05/hiroshima-anniversary-japan-atomic-bombs>, accesat la data de 28 mai 2023.

de distrugere în masă? Să fi fost vorba despre o curiozitate din partea celor cu putere de decizie care voiau doar să vadă de ce sunt capabile bombele atomice?

Dacă a fost așa, eu cred că este vorba despre o curiozitate plătită scump, în primul rând prin pierderea nejustificată a atâtor vieți omenești, mai apoi prin faptul că un fenomen fizic aparent simplu precum fisiunea nucleară a propulsat umanitatea în era atomică ce a adus cu sine felurite beneficii dar și anxietatea cauzată de amenințarea cu extincția speciei umane de către armele nucleare. Mi se pare că, spre deosebire de strămoșii noștri, noi ne-am pierdut capacitatea de a privi cu seninătate spre un viitor luminos și pașnic. Dacă am fi întrebat pe cineva din anul 1923 cum crede că va arăta lumea peste o sută de ani probabil că ar fi dat un răspuns mult mai optimist decât o persoană din anul 2023 căreia i s-ar adresa aceeași întrebare. Este posibil să nu mai poți privi lumea într-o mină prea optimistă după ce vezi norul radioactiv în formă de ciupercă.

Pe măsură ce am tot citit despre aceste chestiuni am fost profund mișcat de toată informația ce mi-a fost revelată. Poate exista vreun fel de etică și moralitate în ceva atât de imoral ca un război? Cred că răspunsul este afirmativ, cu siguranță că se poate, lucru evidențiat și de încercarea de a „codifica” o serie de conduite de urmat destinate părților combatante într-un conflict armat. Am învățat că oamenii sunt capabili să realizeze atâtea lucruri frumoase și bune dar, de cealaltă parte, conștientizarea capacității noastre de a distruge și de a cauza rău este cel puțin proporțională cu perspectiva binelui pe care l-am enunțat. Uneori sunt cuprins de un fel de pesimism alimentat și de faptul că am ajuns să cunosc puțin mai detaliat câteva informații despre unele dintre cele mai îngrozitoare atrocități săvârșite de oameni împotriva semenilor lor. Cum mai poți regăsi inocența pierdută după ce ai intrat în contact cu atâtea chestiuni tulburătoare?

În asemenea momente de reflecție ajung să mă întreb dacă nu cumva se putea să fie altfel. Există o serie de glume care circulă pe internet legate de un călător în timp care se întoarce în trecut și face un gest atât de nesemnificativ ca mutatul unui scaun iar implicațiile acestei acțiuni modifică într-atât de mult continuumul

spațiu-timp încât realitatea obiectivă, așa cum este ea cunoscută, ajunge să fie de nerecunoscut. La fel de mare ca fascinația pe care o reprezintă călătoria în timp pentru oameni cred că se regăsește dorința de a ne întoarce în trecut și a modifica anumite greșeli pe care le-am făcut spre a ne „peria” viața într-un fel sau altul.

În excelentul film din 1985 „Come and see” (*Idi i smiotri*) al regizorului sovietic Elem Klimov, personajul principal, un băiat de 14 ani pe nume Flyora, se alătură partizanilor din Belarus în lupta lor împotriva invadatorilor germani. În scurt timp este martorul unor barbarii și cruzimi de nedescris și, literalmente, îmbătrânește fizic și psihic. Scena de la final este edificatoare, fiind momentul în care găsește un portret înrămat al dictatorului Adolf Hitler pe care îl împușcă în repetate rânduri, ocazie cu care își folosește arma pentru prima dată pe durata filmului. Cu fiecare împușcătură, în fața ochilor i se derulează evenimente de pe parcursul războiului, din perioada interbelică, atunci când Hitler era un simplu politician cu viziuni extreme care încerca să adune capital electoral și din Primul Război Mondial când apare într-o fotografie ca soldat. Cu o ură greu de cuprins în câteva cuvinte îl împușcă pe dictatorul înrămat dorindu-și cumva să dea timpul înapoi ca să repare într-un fel toate stricăciunile cauzate de acesta. Momentul deosebit de emoționant este însă cel în care în fața ochilor vede o fotografie cu bebelușul Hitler în brațele mamei sale și se oprește din a mai apăsa pe trăgaci. Această fracțiune sugerează într-o manieră deosebit de simbolică ideea că până și un individ odios ca Hitler a fost la un moment dat inocent. Sugerează că Hitler nu a apărut de la sine, ci că, mai degrabă, a fost un produs al epocii în care s-a format și a trăit. A fost exponentul unor idei care circulau de mult în societatea acelor vremuri.

Dând curs unui interesant joc filozofic, asemănător cu cel propus de dilema tramvaiului, se poate adresa următoarea întrebare: ar fi în regulă să ne întoarcem în trecut pentru a-l ucide pe bebelușul Hitler și a preîntâmpina toate atrocitățile pe care adultul Hitler le-a săvârșit? Automat nu ar mai fi existat forțele Axei și Al

Doilea Război Mondial, nu ar mai fi existat Holocaustul, nu ar mai fi trebuit să dezbatem dacă este în regulă să folosim bombele atomice pentru a forța Japonia să capituleze.

Totuși, nimic nu ne îndreptățește să ucidem un copil care nu a greșit cu absolut nimic doar pentru a preîntâmpina ceva ce ar putea face la vârsta maturității. „Există oare vreo justificare a păcii, a fericirii noastre și chiar a armoniei eterne, dacă, în numele lor, pentru un fundament mai solid, se va vărsa și cea mai mică lacrimă a unui copil nevinovat? (. . .) Lacrima aceasta nu va justifica niciun progres, nicio revoluție, niciun război. Ea mereu va cântări mai mult. Doar o mică lacrimă. ” Acestea erau considerațiile lui Dostoievski în capodopera sa, „Frații Karamazov”, una din cărțile mele de suflet. Mă raliez în totalitate la această opinie și cred cu tărie că ucigându-l pe bebelușul Hitler am fi noi înșine niște răufăcători.

Dacă suntem de acord că uciderea unei persoane este o chestiune profund imorală atunci nu îi putem modifica însemnătatea în situația de față. Soluția morală, pentru că dacă există o mașină a timpului atunci trebuie să existe și un răspuns moral la această dilemă, este, în opinia mea, scoaterea bebelușului Hitler din mediul toxic în care s-a format și orientarea lui, prin educație, către o cale a înțelegerii și toleranței, având în vedere că nimeni nu se naște malefic ci poate să devină așa pe parcursul vieții.

III. Scurte concluzii

Așadar, ar fi existat o altă cale? Probabil că nu vom putea călători în timp vreodată spre a modifica în vreun fel greșeli din trecut. Nu vom ști cum este să nu fi existat cineva ca Hitler. Totuși, privind retrospectiv la evenimentele citate în prezentul material, dacă am stabilit deja că poate exista moralitate și într-un context atât de imoral cum este războiul, cred cu tărie că ar fi existat o altă cale de abordare a lucrurilor. În opinia mea, folosirea bombelor atomice a fost o un gest imoral nu doar privit prin prisma puterii de distrugere care nu oferă realmente nicio șansă de salvare celor care se găsesc în raza lor de acțiune ci și raportat la momentul la care s-a

decis folosirea lor; la capătul unui război lung și devastator și asupra unei țări aflate în pragul prăbușirii și a unei populații traumatizate atât de război și de dictatura sub care trăia, cât și de folosirea unei arme atât de neconvenționale încât nici măcar nu ar fi putut să fie imaginată de cineva înainte să fie folosită efectiv.

Oare l-ar fi ucis Tywin Lannister pe bebelușul Hitler? Oare ce ar fi făcut dacă ar fi avut la dispoziție o armă nucleară? Nu cred că sunt prea greu de găsit răspunsuri pentru aceste întrebări ipotetice. În orice caz, revizuind toate aceste dileme morale, eu nu cred că aș putea fi la fel ca Tywin Lannister. Nu aș putea sacrifica nici cei zece mii de soldați într-o bătălie, nici pe cei câțiva oameni invitați la o cină. Știu despre mine într-atât de mult încât să admit că nu aș putea privi niciodată o altă ființă umană dintr-o asemenea perspectivă pur pragmatică și utilitaristă. Nu aș putea să-i sacrific pe cei puțini ca să-i salvez pe cei mulți. Pentru că nu cred că aș fi în măsură să fac acest sacrificiu, să stabilesc cine poate și merită să fie sacrificat și cine poate și merită să fie salvat. Ar fi o greutate mult prea mare care să apese pe umerii unui biet om.

Astăzi trăim în sfârșit într-o lume la care înaintașii noștri ar fi putut doar să viseze. Deși violența există la fel de pregnant și în timpurile noastre, ne putem socoti suficient de norocoși să auzim de apogeul violenței – războiul, la o oarecare distanță de noi, nu să vedem dezastrul derulându-se sub ochii noștri, ca un film de groază real și simțindu-i asprimea pe propria piele. Avem luxul de a ne putea îngrijora în legătură cu alte probleme, diferite de gândurile disperate legate de ce am putea mânca de pe o zi pe alta sau unde ne-am putea ascunde când cerul s-ar întuneca de mulțimea avioanelor și ar începe să plouă cu bombe. Războiul, deși într-un fel familiar, ne-a rămas totuși un soi de amintire neplăcută, ca un ecou înspăimântător dintr-o epocă trecută.

Deși războiul nu mai face parte din realitatea noastră obiectivă, asistăm astăzi la un fenomen curios, la o schimbare de paradigmă. Este vorba de o inversare a rolurilor din dilemele morale cu care ne-am confruntat. Nu este nimic nou sub soare, dar acum am vocea necesară să denunț faptul că observ cum cei mulți sunt

folosiți acum pentru bunăstarea celor puțini. Nu este vorba de un sacrificiu pe viață și pe moarte, dar cei mai mulți din dilemele morale sunt măsurati acum tocmai după cât pot produce și după utilitatea lor. Cuiva i se atribuie valoarea după cât de util este, după câtă plus valoare (adesea pecuniară) aduce, considerându-se că aici sălășluiește adevărata sa însemnătate ca individ. Din nefericire, deși am umplut multe lacune în ceea ce ne privește moralitatea și ne-am călit și mai mult în urma experienței pe care istoria ne-a oferit-o, chiar și în societatea noastră care se vrea atât de egalitară există discrepanțe foarte mari între indivizi. Adesea, efectul negativ al acestor diferențieri se răsfrânge asupra celor mulți, care nu mai joacă rolul de „salvați” aici.

Să luăm exemplul unei corporații care, ușor-ușor ajunge să se asemene cu o formațiune statală, având propriile organe de autoritate îndreptățite să „legifereze” și să ia decizii plus o „populație” de sute, mii sau chiar zeci de mii de angajați. Da, fiecare dintre aceste corporații vine cu o filosofie proprie unde își relatează valorile etice și morale dar cine poate spune precis care este procentul de credință sinceră în valorile enunțate și care este procentul de strategie de marketing? Dacă avem un sistem de *checks and balances* care să se asigure că statul păstrează o linie morală general acceptabilă de societate (deoarece am considerat că moralitatea și etica sunt în legătură directă cu ceea ce crede colectivitatea la un moment dat) atunci, oare cum am putea să ne asigurăm că acești „mari jucători”, care deserveșc interese private¹¹ sunt *kept in check*?

Nu ne confruntăm cu un război în sensul tradițional al termenului unde cineva ar trebui sacrificat pentru ca altcineva să poată trăi, dar, există un soi de conflict social unde limitele moralității sunt curbate mai mult sau mai puțin. Altminteri, cu titlu de exemplu, cum s-ar putea justifica din punct de vedere etic și moral

---

¹¹ Spre deosebire de stat, care, de bine de rău, deservește interese publice și trebuie să se preocupe mai mult sau mai puțin de bunăstarea cetățenilor săi.

felul în care anumite decizii socio-economice nepotrivite care dezechilibrează ordinea socială¹² necesită sacrificiul celor mulți, care trebuie să se conformeze fără voia lor la noile realități? Închei prezentul material provocând cititorul să se gândească la această întrebare. Cât despre părerea mea, ca un împătimit al istoriei, consider că poate răspunsul se află în trecerea timpului care ne va revela la un moment dat cât de necesare au fost aceste sacrificii și curbări ale liniilor morale.

Robert BRĂTESCU

---

¹² A se vedea cauzele care au provocat criza economică din 2008, precum și pătura socială asupra căreia s-au răsfânt cele mai neplăcute efecte ale acesteia fiind împinsă spre „sacrificiu” pentru a se plăti prețul nesăbuiței unora.

Elena GHEȚU

Este vreodată moartea unui om o decizie corectă?

Mulți filosofi și psihologi au deghizat această problemă sub o formă sau alta. Printre cele mai cunoscute întrebări se regăsește dilema tramvaiului (sau *the trolley problem*) ce constă într-o situație ipotetică, în care cititorul este nevoit să aleagă între moartea unui om sau a mai multora. În contextul unui sfârșit inevitabil, valoarea este măsurată în numărul de vieți salvate. Problema s-a extins și au apărut alte variante, unele adăugând necesitatea de a omorî cu propriile mâini o persoană pentru a salva alte cinci, altele care distrug anonimitatea celor 6 victime, transformându-le în genii sau pușcăriași, arătând cum oamenii găsesc valori diferite vieții în funcție de intelect, faptele săvârșite, sex, rasă și/sau clasă.

Până acum s-au deosebit două modalități de a valorifica viața și umanitatea: cantitatea și așa-zisa *calitate*. Oamenii au tendința de a se considera obiectivi sau de a se autodeclara obiectivi pe principii șubrede. De departe, problema pierderii vieților umane este simplă; nu ar trebui să se întâmple, iar dacă se întâmplă, ar trebui pierdute cât mai puține vieți. Aici intră problematica războiului și anume *este vreodată războiul răspunsul potrivit?*

Nu sunt și nici nu vreau să pretind că sunt în măsură să răspund acestei întrebări delicate. Adolescentă fiind, mintea mea o ia în numărate direcții concomitent. Mă văd ascultând explicațiile unei întrebări: aș prefera distrugerea întregii clădiri *Empire State* sau moartea unui porumbel? Ce aș alege dintre aceste două, extrem de diferite, variante?

Cu o etică și un puternic sistem moral puternic se răspunde: „clădirea, căci porumbelul este o viață. O clădire se poate reconstrui, îndeplinește un rol pe care-l poate îndeplini absolut orice altă variantă. Nu are o valoare culturală sau istorică, singura calitate îi este utilitatea și nici măcar nu are vreo atribuție specială în îndeplinirea scopului său”. Găsesc complet adevărat ce se răspunde. Evident că o viață, fie și un animal, trece în

fața unui lucru material. Acest fel de răspuns curăță orice încercare de aprofundare a problemei, căci o rezolvă. Oferă o valoare înăscută prin propria existență vieții și o ridică deasupra altor bunuri.

Păstrez întrebarea și o pun altor persoane cu îngâmfarea cuiva care știe deja răspunsul. Fără a sta prea mult pe gânduri, amuzat de naivitatea copilărească, mi se răspunde iar: „Cum să distrugi o clădire în detrimentul unui porumbel? O astfel de clădire a rezistat și va rezista zeci de generații de porumbei. Oricum va muri. Distrugerea unei astfel de clădiri ar duce la un dezechilibru major al societății. Oamenii vor căuta disperati alternative, se vor pierde joburi, se vor pierde bani, se va pierde confortul pe care acea clădire îl aduce sutelor de vieți pe care le înconjoară. Între calitatea vieții atâtor oameni și viața unui porumbel, nu voi alege porumbelul”.

„Incredibil de insensibil”, îmi spun, în fața unui răspuns dur care reușește să distrugă rezolvarea adusă anterior. Ierarhizează viața, deja coborând-o pe cea animală sub cea umană. Nu-mi place acest răspuns.

Un porumbel ar trebui salvat când alternativa nu distruge o viață. Dar cât de departe și pentru cât timp îmi pot duce ideea? Un porumbel, un șoarece, o șopârlă, un șarpe, un gândac. Șoarecii și gândacii sunt vieți. Aș prefera să dărâm o clădire ca să-i salvez? Ar prefera un om de rând care calcă în picioare gândacii de bucătărie, prinde muște și întinde curse când își găsește mobila roasă? Confortul oamenilor devine un argument mai puternic, mai realist și mult mai trist în rezolvarea acestui absurd exercițiu de gândire. Oamenii, inconștient sau nu, oferă mai multă valoare unor vieți decât altele. În primul rând, oamenii se pun pe primul loc, sub o treaptă apar animalele și formele mai simple de viață, apoi plantele.

Pentru a încerca să înțeleg care sunt criteriile de distingere a importanței vieților umane am continuat exercițiul, coborând treapta.

Se începe cu porumbelul care ar fi sau nu salvat de diferiți oameni, se preschimbă în diferite animale precum șoareci și șerpi, creaturi mici, care stârnesc scârbă în oameni. Se trece la pisici și câini, care, fără o

legătură emoțională și subiectivă, ar deveni sacrificați. Se crește mărimea animalului, merg spre bizoni, rinoceri, elefanți, girafe. Deja există o greutate în răspuns și se observă cum mărimea schimbă răspunsul oferit de oameni care va favoriza animalul cu cât este mai mare, mai rar, mai frumos. Dacă numărul de animale este crescut deja se vorbește despre alt grad de utilitate pe care acestea îl oferă oamenilor. Ce este mai util dintre o clădire și o turmă de oi nu este o întrebare relevantă în acest context.

Calitatea, criteriul valorii vieții umane menționat anterior se poate preschimbă ușor în *utilitate*. Oamenii utili sunt mai valoroși decât cei inutili. O afirmație ce reflectă multe ramuri filosofice, în special stoicismul, și care este adevărată în ochii omului de rând. Sub privilegiul de a trăi într-o societate care ne protejează și ne oferă resurse, omul modern ascunde acest tip de gândire, utilitarist. Acesta nu dispăre, evident, iar cel mai bun exemplu care să reflecte acest tip de mentalitate este raționamentul capitalist. Dorința maximă de productivitate, dorința de cât mai mult și cât mai repede în detrimentul a absolut orice poate fi raționalizată și ca o modalitate în care omul modern internalizează nevoia de a-și găsi valoarea în propria utilitate. *Utilitatea* oamenilor e relativă, nu contează ce om este mai util decât altul și cine stabilește asta, importantă este recunoașterea acestui mod de gândire profund uman.

O poveste foarte răspândită și apreciată de oameni pe social media (demonstată acum) spune că, întrebată care este primul semn al civilizației, antropologa Margaret Mead a răspuns într-un mod șocant: un femur vindecat. A argumentat că un om cu un femur rupt devine imediat *inutil* în trib, în societatea primară din care face parte. Nu poate vâna, nu poate ara, îngriji copii, proteja. Un om ce a suferit un astfel de traumatism nu se poate îngriji singur, necesită resurse și timp. Alți oameni au hotărât că valoarea vieții sale nu constă în *utilitatea* pe care o are în acel moment și a fost îngrijit. A fost hrănit, tămăduit de șamani, doctori și vrăjitoare. A primit ceaiuri, masaj și bandaje, i s-a spălat rana. A fost păzit și îngrijit de oamenii care abia ieșiseră sau încă se aflau în ceea ce vedem noi astăzi ca „aproape animale”, ca „necivilizație” și ar fi exemplul perfect pentru portretizarea calculului rece al jocului vieților dacă nu ar infirma violent cele menționate. Oamenii au fost la fel de cruzi cât și altruști pe cât sunt acum.

Ce ne face oameni în afara laturii biologice este un mister ce mă împiedică să înțeleg natura pur umană. Cruzi, altruști, trăind în grupuri mari sau singuratici, violenți, răbdători, cu capacitatea de a folosi unelte și de a practica medicină, oamenii nu ies din umbrela ce acoperă o bună parte dintre animale. Suntem cu toții aici și, subiectiv, ne primim mai sus decât un porumbel, privim cum doi oameni au o valoare mai mare decât unul singur.

Acest fel de întrebări apar în contextul războiului deoarece ierarhia valorii oamenilor este violent de evidentă. În țări depărtate sau apropiate soldați și civili mor în numere de zeci, de sute sau de mii pentru că alți oameni în putere au decis că valorează mai puțin decât un anumit ideal. Crud, dar fiecare om astăzi mulțumește eroilor ce au murit pe front și revoluționarilor care au decis că există idei mai importante decât orice altceva. Privim istoria și dăm dreptate acestor idei ce ne înfioară: confortul și calitatea vieții unor oameni costă viața altora, iar acest preț este plătit și *ne* este plătit constant.

O să plec de la leneșă premisă că omul comun își vede propria viața ca cel mai important element al existenței în general. Nu s-ar sacrifica pentru nimic sau ar sacrifica altceva pentru a-și păstra viața pentru că eu așa sunt. În copilărie nu cunoșteam politică, nici acum nu știu prea multe despre acest subiect, dar citeam despre războaie, despre atrocitățile comise uneori la două ore de mers cu trenul față de unde locuiesc și de unde au locuit părinții mei. M-am întrebat „de ce nu a făcut nimeni nimic? Cum poate cineva să privească poze cu oameni murind, clădiri arzând?” Luând exemplul celui mai violent genocid petrecut în Europa, Holocaustul, m-am întrebat „cum putea lumea din împrejurimi să privească peisajul dezolant, să privească coșurile ce vărsau fum și jar continuu?” Am aflat crescând poveștile unor oameni ce au ascuns evrei în cele mai întunecate colțuri ale propriilor case, ce au falsificat documente pentru a-i duce în America, cum au murit pentru că au salvat nenumărate alte vieți, viitoare familii și generații. Am aflat și de femeile care priveau spre coșurile de fum enervate că nu își puteau întinde cearcafurile la uscat. Bărbați care cunoșteau familii ce au dispărut și care acum trăiau cu frica unei concedieri sau tăiere din salariu.

Mă privesc și mă întreb ce categorie de om sunt? Amestec în ciorbă și mă gândesc la oameni care mor lângă mine și foarte departe și îmi rezerv câteva minute să-i plâng. Abia m-am ridicat din pat în această dimineață. Mi-e groază de următorul test la istorie. Mă imaginez femeia menționată anterior și cum ar reacționa la vestea că unul dintre cei trei băieți ai ei a luat o notă mică, cum l-ar certa, cum băiețelul ar fugi și ar plânge și acea zi ar fi cea mai urâtă de până acum.

Cât valorează o viață umană? Undeva între „nimic„ și „depinde”.

Mara BUCĂLEȚ

Elena GHEȚU

Disforia de gen și lupta pentru mintea copilului

Transsexualitatea pare mai discutată decât oricând în ultima vreme, în special în legătură cu minorii. Se discută des despre drepturile lor, despre nevoia lor de a fi afirmați în „genul” în care se regăsesc de către părinți și profesori. Însă, în acest eseu voi prezenta motivul pentru care consider că această mișcare distruge tineretul zilelor noastre în numele „toleranței”.

Dorința mea este ca acest eseu să fie înțeles după inima cu care îl scriu: plină de dragoste și empatie, cât se poate de lipsită de prejudecăți, însă înțeleg și posibilitatea de a fi neînțeleasă, de a fi criticată și judecată pentru opiniile pe care le am. În ciuda acestui lucru, îmi asum tot ce am de spus, deoarece sunt extrem de pasionată de acest subiect și cred că trebuie tratat cu o mare importanță.

De asemenea, am de gând să mă raportez la cazuri, statistici și legi din Statele Unite ale Americii, pentru că a fost mereu un model al democrației, urmat de multe țări. Această „luptă” se simte cel mai puternic acolo, însă sunt multe țări Europene care adoptă ideologii și legi similare, spre exemplu Spania care a adoptat de curând legea ca persoanele de 16 ani să își schimbe sexul din cărțile de identitate fără măcar un tratament hormonal, operații de tranziționare sau diagnosticare psihiatrică cu disforie de gen, facând procesul nespus de accesibil și afirmând confuzia tinerilor.

În primul rând, pedofilia joacă un rol mai mare decât ne-am aștepta în această îndoctrinare a copiilor. O simplă privire la ce se întâmplă la paradele Pride : orori care par rupte dintr-o ficțiune distopiană. Persoane transsexuale îmbrăcate(dacă le putem numi îmbrăcate)în lenjerie, practicând acte sexuale (adesea BDSM) pe străzi, în fața copiilor prezenți. Ba chiar mai mult, părinții își duc copiii la cluburi de travestiți și se luptă împotriva legilor care împiedică această practică.

Este evident că asta are un efect rău asupra minților aflate în dezvoltare, prin simplul fapt că știm deja ce efecte

are pornografia asupra tuturor oamenilor. Însă, pornografia are o limită de vârstă pentru consum și nu este o , , cauză” pentru care trebuie să lupti și pe care să o susții. Nu este ceva ce îți așează pe cap o coroană a toleranței și moralității. În schimb, prezentarea prostituției travestite copiilor este considerat tot ce am menționat. Și unde duc toate acestea de fapt? Produc confuzie și disforie care nu ar fi fost acolo de nu erau expuși la asemenea lucruri și li se permitea creșterea în inocență. Brusc, totul este un semn că nu te-ai născut în corpul în care trebuia-un băiat care poate preferă să se joace cu păpușile și este mai ordonat, mai curat și atent la sine nu este doar atât, ci o persoană blocată într-un corp care nu i se potrivește. Brusc, are un sine care nu poate fi exprimat cum trebuie până corpul nu se aliniază cu...înclinațiile sale?Acum, există întrebări și disonanță între corp și minte.

Dar ce sunt aceste înclinații de fapt, de unde vin? Cauza este misoginismul, motiv pentru care sunt uimită de numărul persoanelor feministe care susțin această mișcare. Dacă un băiat nu se poartă , , tipic” automat ceva este greșit. Nu poate avea o personalitate proprie, ci trebuie să se conforme unui tipar. Dacă nu se regăsește în anumite norme stabilite de societate(care nu au de fapt legătura cu natura masculină) trebuie să treacă la alt sex, unde se vor supune altor norme, celor feminine. Aceste norme sunt o batjocură la adresa individualismului-nu mai putem aprecia diferențele care ne fac unici, iar transsexualitatea solidifică aceste așteptări ale societății-hiper feminitatea sau hiper masculinitatea. Alt pion în această problemă o prezintă părinții extremiști liberali nerăbdători să își folosească copilul ca dovadă a unei mentalități corecte politic. O ofrandă pe altarul acceptării.

În urma acestor abuzuri, avem un tânăr confuz, anxios și depresiv. Apare posibilitatea suicidului, care nu este nimic nou pentru comunitatea transsexuală. Conform NationalLibrary of Medicine, 82% din indivizii transsexuali au considerat sinuciderea și 40% au avut și încercări de suicid, cu un număr mare fiind tineretul. Tranziționarea ar fi o soluție, dacă datele prezentau o scădere în numărul sinuciderilor în urma tranziției, însă din păcate nu mult pare să se schimbe.

Tinerii nici măcar nu pot beneficia de ajutor psihiatric, deoarece majoritatea psihiatrilor sunt obligați să afirme genul ales de copil, tratamentul pentru disforia de gen rezumându-se la tranziție despre care deja am menționat. Disforia nu mai este tratată ca o tulburare mintală, ci este celebrată și promovată pe social media, în școli, oriunde e nevoie ca să atingă copiii.

În al doilea rând, aș dori să aduc lumină asupra unui lucru care nu este discutat destul, nici măcar de doctorii care fac aceste proceduri: riscurile faloplastiei. Faloplastia este o operație majoră în procesul de tranziție de la femeie la bărbat. Reprezintă procedura chirurgicală prin care se creează un nou penis; se iau monstre de țesut de la un donator și se confecționează un organ, însă minciuna care este adesea spusă este că nu prezintă mai multe complicații decât orice altă intervenție chirurgicală.

Consider că doctorii care omit următoarele lucruri ar trebui catalogați drept criminali. Mi se pare strigător la cer că nu există consecințe pentru acești oameni care se joacă , , de-a Frankenstein”când întreaga calitate a vieții a pacientului este pusă în pericol. În urma majorității operațiilor, pacientul rămâne cu un organ incapabil de funcțiile normale: reproducere, primire și răspundere la stimuli, capacitate normală de urinare. Noul organ este des respins de corp și foarte predispus la numeroase infecții.

Aceste proceduri sunt în mod normal făcute pe adulți, însă în America, doctorii au dreptul să le performeze și pe minori în funcție de caz și cu acordul părinților. Lupta este să se ridice orice limitare de vârstă pentru tranziție, însemnând o lume unde un copil de 8 ani, spre exemplu, ar putea avea operații sau tratamente hormonale. Și da, ați citit corect, am folosit pluralul. Procesul este unul complicat și necesită multe intervenții. Imaginați-vă să puneți toate acestea în spatele unui copil care poate nici nu citește așa bine la vârsta aceea. Și după ce vă imaginați, realizați că există părinți care își doresc asta pentru copiii lor mai mult decât orice. Există oameni care protestează în favoarea acestor abuzuri. Să își decidă genul e prea multă responsabilitate pentru cineva care nu poate vota încă. Să facă intervenții ireversibile este prea mult pentru cineva care nu are voie să consume alcool, să conducă, să vizualizeze anumite filme și/sau seriale ș. a. m. d.

De asemenea, mișcarea nici măcar nu e susținută în totalitate de LGBTQ+, pe bună dreptate. Cine mi-a atras atenția asupra acestui subiect a fost tocmai organizația GaysAgainstGroomers. Sunt împotriva sexualizării, îndoctrinării și medicalizării copiilor și le admir profund perspectiva, pentru că solidifica argumentele menționate. Erau poate mai ușor de respins dacă erau aduse doar de partea conservativă, însa vedem că nu acesta este cazul și nu este o problemă de homofobie sau transfobie, ci o problemă de etică. Avem de a face cu atacuri pline de perversiuni și consecințe oribile asupra copiilor. Nu este despre afirmare, acceptare, nimic de acest soi, ci îndoctrinare și manipulare. Conservativii și liberalii își pot pune forțele împreună contra unui inamic comun, ceea ce este rar dar cred că demonstrează gravitatea situației.

Simt și nevoia să menționez că nu toate operațiile decurg prost și nu toate persoanele transsexuale sunt vulgare și prădătoare și/sau pedofile, însă nu există scuză pentru care un minor ar trebui să fie expus la aceste lucruri.

În concluzie, cred că e timpul să realizăm ce se întâmplă în jurul nostru, ce e promovat și să judecăm adecvat. Să luăm fiecare noutate și să ne gândim la tot ce reprezintă aceasta, ce riscuri și beneficii prezintă. Multe lucruri puteau fi evitate dacă nu acceptam drept adevăr absolut orice soliciți toleranță. Tinerii au nevoie de protecție, de psihiatrii care îi iau în serios și de o lipsă de stigmă în jurul disforiei de gen, pentru a putea să se deschidă și să ceară ajutorul. Adulții sunt vinovați de mutilarea și sexualizarea corpurilor lor-unii prin promovare și alții prin tăcere.

Abigail MARIȘESCU

Izabela Ana Maria TACHE

Cum distruge societatea contemporană imaginea de sine a femeilor?

1. Ce este imaginea de sine?

În multe culturi și curente corpul este văzut drept o limită, un adăpost nedemn de încredere, casabil, fragil, iar această tendință este reflectată și în tradiția occidentală, prin tabuuri, anumite boli (cum ar fi anorexia, menționată mai jos), evenimente economice, politice, culturale.

În teoriile sale, Lacan explică depersonalizarea, separația pe care cineva o simte față de propriul corp, printr-un anumit "stade du miroir". Folosind teoriile freudiene, el descrie cum un infant (prin scrierile lui vârsta variază) începe să-și înțeleagă propria imagine printr-un proces de deconstrucție - își observă părțile componente și le gândește ca aparținând unui Celălalt, un „eu” și „ego” ideale, și pentru a se recunoaște pe sine se va gândi mereu la celălalt. Acest proces de identificare duce la o repetiție compulsivă, în încercarea de a cuprinde un subiect tot mai evaziv și confuzia(să vezi un „eu” într-o masă tot mai haotică și fragmentată) este în cele din urmă o reflecție a ego-ului și toată structura sa, extinzându-se la statutul unei drame existențiale - suntem străini față de propria persoană în aceeași măsură cât alții sunt față de noi.

Această conștiință a corpului ca obiect, impregnant de un Altul, de a fi receptat concomitent cu actul de a recepta, poate fi gândită și ca proiecția corpului asupra lumii înconjurătoare, printr-un transfer de corporalitate, trecând de la înțelegerea unei prezentări la manipularea unei reprezentări:

” there is always this receptivity of the other's flesh-a being touched in the very act of touching. Receptivity is already a touching back. The polarities of activity and passivity are complicated in this view, as is the distinct way of separating consciousness from its world. The body and its senses introduce a sense of bodies interlaced with one another that moves beyond such binary oppositions. The ways we are bound up with one another are not precisely contingent. To be a body at all is to be bound up with others and with objects, with surfaces, and the elements, including the air that is breathed in and out, air that belongs to no one and everyone. ”

Pornind de la teoriile lui Lacan și Butler asupra relației corp-percepției, putem analiza în continuare cum consumerismul provoacă unele comportamente haotice.

Omul contemporan apelează la etichete pentru a media nevoia de identificare și proiectare între sinele ideal, cel real și celălalt, care se confundă. *La société du spectacle*, cum numea Guy Debord noua societatea creată de evoluția rapidă a comunicării (și noua mutare a esteticii sub semnul suprasaturației de media, care nu mai este apreciată, ci consumată) se bazează pe instituționalizări ale unor sisteme de gândire și metafore - "le spectacle" este relația socială mediată prin imagini, o instituționalizare a unui sistem de gândire. Astfel, în numele consumerismului și al mass-mediei acceptăm etichete ce ne reduc sexualitatea, gândirea, suferința și tendințele la simboluri: emo, boomer, femeie, Karen etc. Astfel, suntem dispuși să cumpărăm produse nu în funcție de calitate, și doar în funcție de brand, de producător, în încercarea de a converge reprezentările celorlalți asupra noastră către cea cu care ne identificăm cel mai mult.

2. Așteptări și feminism

În *Volatile Bodies*, Grosz recitește teoriile lui Lacan, Freud, Merleau-Ponty asupra corpului și evidențiază cum corpul este de fapt un produs cultural și istoric. Aceasta critică prezumția că imaginea asupra corpului este consecința unor interacțiuni între modele fizice și psihice, înscrise în limitele unui cod biologic pe care nu-l putem depăși și evidențiază cum aceasta rezultă din social, că minoritățile sunt gândite prin prisma unor caracteristici lipsă, mereu în comparație cu modelul ideal de om, obiect cultural. Astfel, femeile sunt „mai corp” decât bărbații. Vorbind de body horror și femei, este relevantă și problema menstruației.

În *Al doilea sex*, Simone de Beauvoir teoretizează că perioada menstruală aduce cea mai multă alienare, femeia fiind propriul corp, asemănător unui bărbat, dar acest corp este altceva decât ea, un individ străin care catalizează procesul lunar, independent de voința ei. „Man guards himself against woman to the extent that she is the confused source of the world and disorder become organic”. Legând-o cu frica de uter și de naștere, *goluri* existențiale, mituri precum cele persiene sau rabinice în care este rezultatul primelor relații sexuale cu

șarpele, menstruația devine o sursă de alienare atât pentru femeie față de sine, cât și din partea societății, care o vede ca pe ceva impur, o eroare, un factor de separație și anxietate.

Această sursă de teroare față de propriul corp provenită din sisteme sociale poate fi observată și în cazul relaționării dintre unele etichete, cum ar fi între „femeie” și „bărbat”, unde apare conceptul de „male gaze vs female gaze”. Fiind în continuare o societate patriarhală, este mai ușor de observat cum „the male gaze” controlează aspectul femeilor, determinând atitudini de ostilitate în cazul etichetelor care nu se potrivesc cu toposul feminin - lesbienele, mamele singure, femeile concentrate pe carieră, și le limitează posibilitatea de expresie. Femeile, pentru a fi luate mai în serios din punct de vedere intelectual adoptă caracteristici considerate „masculine”, dar aceleași caracteristici văzute în alte minorități (cum ar fi asiaticii, de exemplu) sunt considerate feminine și inferioare. Acest aspect provoacă alt spectru de comportament haotic - anorexia și mâncatul compulsiv. Manifestări dezvoltate mai pe larg în *Fat is a feminist issue*, acestea pot fi gândite drept modalități ale femeilor de a se adapta unei societăți unde le este refuzată autonomia intelectuală sau este nerăsplătită. „For a great many women manipulation of their bodies is too often their only means of gaining a sense of accomplishment. The link between social status and slimness is both real and imagined. It is real because fat people are discriminated against; it is imaginary because the thin delicate ideal image of femininity only increases a person's sense of ineffectualness”. Astfel pentru a se sustrage obiectificării inerente *male gaze-ului* (care este o formă de *spectacle*), femeile ar recăpăta control prin desexualizarea asociată cu imaginile pe care le ating prin slăbirea sau îngrășarea excesivă. Haoticul acestui comportament stă în faptul că în încercare de a-și câștiga independența, femeile devin tot mai dependente de astfel de iluzii ale controlului.

3. Internetul

Vorbind despre anorexie și body image, este important să menționăm un punct care nu a fost punctat îndeajuns în *Fat is a feminist issue* - Internetul. Fiji este un exemplu popular în acest sens. Anul 1995 a marcat introducerea televiziunii în acest spațiu, dar și al unor comportamente și idei străine de normele estetice anterioare - sunt înregistrate pentru prima dată cazuri de bulimie și noul ideal de corp se schimba de la unul

rubensian la cel de heroin chic (popularizat de Kate Moss, căreia îi este atribuit următorul citat, popular nu numai printre cei cu un ED - *eating disorder* -, dar și în pop media, anume „Nothing tastes as good as skinny feels”), pornit de la industria modei, profund și tainic rasistă, perpetuând o imagine anorexică care să se opună imaginii negrilor, caricaturizați de-a lungul timpului sub semnul steatopigicului, văzut de exemplu într-unul dintre cele mai mari hituri al anilor '90, „*Baby got back*”, *special prin versurile: „Oh. My. God. Becky, look at her butt ... I mean gross ... She's just so, black. ”*

Indiferent de valoarea de adevăr a studiului, un lucru rămâne evident - limbajul ne controlează modurile de a percepe anumite evenimente, și chiar dacă bulimia exista și înainte de televizor, asocierea ei cu un termen i-a ușurat evoluția și propagarea în limbajul uzual, și în consecință a și răspândit conceptul concomitent cu discuțiile despre prevenirea lui.

Internetul a dus acest fenomen la potențialul său maxim - pe surface web sunt accesibile grupuri specific cu scopul de a promova anorexia. Tumblr, MySpace, Facebook și Pinterest sunt printre cele mai cunoscute pentru tag-urile „thinspo”, „thinspiration”, „proana”, „promia”, „ed not sheeran”, „meanspo”, chat-urile în care schimbă sfaturi pentru a atinge o greutate cu mult sub un BMI sănătos și planurile de dietă în care este încurajată consumarea unui număr de calorii mult sub medie . Un studiu a arătat că cei care suferă de un eating disorder și-au redus numărul de calorii mediu pe săptămână cu 2470 în urma vizualizării unui site pro-ED.

4. Concluzie

Fie implicit prin norme sociale, fie direct prin grupuri care le promovează, femeile sunt presate să adopte comportamente tot mai extreme pentru a atinge idealul de frumusețe, sau doar pentru a naviga lumea fără a fi discriminate, și acest fapt le afectează stima de sine și răspândește un curent de ură față de propriul corp.

Arina DONOVAN

Equal, but to what extent?

Equality between genders is one of our century's goals. An aspect that would balance the ongoing process would be limiting the gender pay gap (i. e. , the difference in pay between men and women, for the same task). In the United States in 2022, a woman is said to be earning 14% less than a man for the same job, according to the World Economic Forum. In Europe, the average gap is the same. And as the slogan "equal pay for equal work" continues to rise, after following Netflix's documentary "Why Women Are Paid Less", I realized that discrimination is not the only factor contributing to the gap between men and women.

This gap is said to be deepened by women becoming mothers, as it offers a certain advantage to men who are not socially regarded as caregivers. Iceland's response to mothers being financially disadvantaged was passing a law that awarded men paternity leave, encouraging them to take care of their children and offering both parents equal rights. This initiative has proven successful in lowering the gender pay gap, but it has demonstrated itself to be a burden for businesses that are in their early stages.

Even more, there is also a potential psychological issue that deepens the gap between men and women, relating what one thinks they deserve to what they do deserve. Statistically, men tend to overestimate their abilities and performances, whereas women underestimate them, which prevents them from asking for a raise, for instance. Now that I have a larger picture of the issue, what I assume would considerably help is monitoring salaries and, equally important, working conditions. After submitting the data, employers should be required either to produce an action plan to narrow the gap or to provide an explanation for the difference in pay. In such situations, I deem transparency to be the key, the only barrier being passing a certain law that enables governmental bodies to monitor and implicitly check that men and women are earning the same amount for the same work.

In many countries, such a law would pose a threat to employers that, even unconsciously, support this pay gap. This brings our attention to the necessity of both genders in political leading roles. When taken as a whole, the political system is still male-dominated, although it has been long proven that women make outstanding political leaders. Not only do they have excellent skills in innovation and management, but importantly, they have different perspectives on many social issues. In addition, they also empower other women, which contributes to the overall development of our society.

At this moment, I do not know exactly whether it is possible to monitor salaries to the extent of making businesses award the same amount for either gender, but I know this gap should be narrowed. I am aware of the fact that there are some methods of evading such policies, but I truly believe that strict regulations can be implemented by policymakers to offer a sustainable work environment for both men and women. What I do believe matters is that we need to address this issue more often, not only on a yearly basis when statistics are published, and we want to look good on the charts. I, for one, know that civic engagement is indeed a step towards bettering the current situation.

All this process and the stages it encompasses are only the starting point as part of a larger one. The logical steps that would be followed are addressing some sub-categories. It would be paramount to carry out further research with a view to learning what the situation is like for minority groups such as African-American women as part of American society, Hispanic women in North America, and other similar categories. However, no such goal can be properly achieved without the successful implementation of the aforementioned plan.

Cristian A. DINUȚĂ

HOLOCAUST. MEMORIE. ETICĂ. BIRUINȚĂ.

Holocaustul ca o formă de genocid, a reprezentat încercarea Germaniei naziste, a aliaților săi și a altor colaboratori de a ucide evreii din Europa. În cei șase ani ai celui de-Al Doilea Război Mondial, persecuția și opresiunea sistematică, birocratică, sprijinită de stat și organizată de guvern au dus la moartea a șase milioane de evrei europeni de pe întregul continent, doar pentru că aparțineau unei identități, unei culturi, unui popor autentic. Au fost folosite lagăre de concentrare și exterminare pentru a încarcera, tortura și ucide evreii și alte grupuri considerate „inferioare” de naziști. A fost un moment întunecat în istoria umanității și trebuie să ne asigurăm că astfel de atrocități nu se vor mai repeta niciodată. Holocaustul a fost o crimă împotriva umanității și o încălcare gravă a drepturilor omului. Aceasta ridică probleme etice importante legate de respectul față de viață, libertate și drepturile omului.

„Lebensunwertes” sau „leben” care, prin traducere din germană înseamnă „Viața nedemnă de viață”, era unul dintre cei mai oribili termeni din istorie pentru a desemna ființe umane ale căror vieți, în viziunea lor, erau lipsite de importanță. În timpul Holocaustului, acest termen a fost folosit în mod ironic pentru a descrie condițiile de viață inumane din lagăre. De fapt, condițiile erau atât de rele încât mulți deținuți considerau moartea drept o eliberare de suferință. Inițial, fraza a fost aplicată persoanelor cu deficiențe psihice și mai târziu celor „inferiori din punct de vedere rasial” precum și „dușmanilor statului” atât interni, cât și externi. Dușmanii nu erau nimeni alții decât evreii, romii, polonezii și rușii. Datorită obsesiei bolnave a lui Adolf Hitler de a clădi o populație pur-ariană, acesta consideră că uciderea în masă a acestor civilizații reprezintă soluția finală.

Din antichitate termenul de Holocaust se referă la ritualul de sacrificare prin ardere a unui animal, iar cu regret atribuim această noțiune epocii contemporane. Holocaustul a avut loc în Europa, în special în Germania nazistă și în țările ocupate de aceasta în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. A pornit de la ideologia nazistă a superiorității rasiale, care a dus la persecutarea și exterminarea a milioane de oameni. Ideologia nazistă a fost bazată pe ideea superiorității rasiale a germanilor și a altor grupuri considerate „ariene”. Această ideologie a fost promovată de Partidul Nazist și de liderul său, Adolf Hitler, care a ajuns la putere în Germania în 1933. Hitler a fost liderul Partidului Nazist și cancelarul Germaniei în perioada 1933-1945. Ideologia nazistă a promovat antisemitismul și a considerat evreii ca fiind o amenințare la adresa „rasială pură” a poporului german. Nazismul a promovat, de asemenea, militarismul și expansiunea teritorială a Germaniei, ceea ce a dus la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. Holocaustul s-a manifestat și în România și Basarabia. Holocaustul în România este diferit de Holocaustul din alte țări ale Europei și ale Uniunii Sovietice. În primul rând, uciderea evreilor a fost înfăptuită de autoritățile române sub dictatura militară a Mareșalului Ion Antonescu (1941-1944), un aliat important al Germaniei. Moartea evreilor nu a fost numai rezultatul uciderilor sistematice în masă, ci și rezultatul deportărilor și al urmărilor acestora. Evreii erau scoși din case, bătuți, jefuiți, omorâți, iar sute de cadavre au rămas să zacă întinse pe străzi, iar peste noapte, cei rămași în viață au fost îmbarcați în „trenurile morții”.

Primul lagăr de concentrare nazist a fost deschis în martie 1933 la Dachau, în Germania. Lagărele de concentrare erau folosite pentru a nimici oamenii în condiții inumane, fără a le oferi acces la hrană, apă și îngrijire medicală adecvate. Deținuții erau forțați să muncească în condiții extreme și erau supuși unor tratamente brutale, inclusiv tortură și execuții. Lagărele de exterminare, cum ar fi Auschwitz-Birkenau, erau folosite pentru a găzdui camere de gazare, în care oamenii erau uciși în masă cu gaze toxice. Lagărele de muncă forțată erau folosite pentru a exploata forța de muncă a deținuților, care erau forțați să muncească în condiții inumane, fără a fi plătiți sau hrăniți adecvat. În general, condițiile din lagăre erau inumane și tratamentul la

care erau supuși oamenii era barbar. Îngrozitor este faptul că pe teritoriile Poloniei și Uniunii Sovietice ocupate de Germania, mii de copii au fost împușcați și aruncați în gropi comune. Unii copii evrei găseau totuși câte un mijloc de a supraviețui. Între anii 1938 și 1940 a funcționat „kindertransport” (în germană, „transport pentru copii”). Astfel se numea compania de salvare a copiilor evrei-fugari. Unii ne-evrei ofereau adăpost pentru copiii refugiați, iar uneori, cum ar fi cazul Annei Frank, chiar și membrilor familiei lor.

După cum menționează Anne Frank în jurnalul său „De fapta unui creștin răspunde el singur, de fapta unui evreu răspund toți evreii. Într-o bună zi vom fi, sper totuși, din nou oameni, nu doar evrei.” se înțelege clar și cu ușurință inegalitatea și antisemitismul propagat în acea perioadă. *Jurnalul Annei Frank* este un jurnal scris de o fată evreică numită Anne Frank în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Acțiunea se concentrează pe viața Annei și a familiei ei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în special pe perioada în care au trăit în apartamentul secret din Amsterdam. Cartea oferă o perspectivă intimă asupra vieții unei adolescente în timpul Holocaustului, precum și asupra relațiilor dintre membrii familiei și celorlalte persoane care locuiau cu ei în apartament. De asemenea, cartea oferă o imagine a vieții evreilor din Amsterdam și a persecuției lor de către naziști. Jurnalul Annei Frank este un document istoric important, care a ajutat la sensibilizarea oamenilor din întreaga lume cu privire la ororile războiului și la necesitatea de a lupta împotriva intoleranței și a urii. O morală importantă care reiese din această carte este că, chiar și în cele mai întunecate și mai dificile momente, oamenii pot găsi speranță și putere în interiorul lor. Cartea oferă o perspectivă unică asupra modului în care o fată tânără a reușit să-și păstreze spiritul în timpul unor condiții extreme, iar această putere interioară a ajutat-o să supraviețuiască și să-și păstreze umanitatea într-un context de ură și intoleranță. De asemenea, cartea oferă o lecție importantă despre importanța toleranței și a respectului față de toate ființele umane, indiferent de diferențele lor culturale, religioase sau de altă natură.

Din calea nemilosului destin croit de către naziști nu au scăpat nici alte popoare, deoarece mii de spanioli republicani au plecat în exil după ce forțele naționaliste conduse de Francisco Franco au învins forțele republicane în Războiul Civil (1936-1939). Dintre cei fugiți peste hotare, 7500 de spanioli au fost capturați de germani în Franța, după ocuparea țării în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. O altă carte bazată pe realitatea cruntă din lagăre este *Fotograful de la Mauthausen* scrisă de spaniolul Benito Bermejo, care spune povestea lui Francisco Boix, un prizonier spaniol care a fost forțat să lucreze ca fotograf în lagărul de concentrare nazist de la Mauthausen. Boix și-a riscat viața pentru a fura negativele fotografice ale naziștilor care documentau atrocitățile comise în lagărul de concentrare. Aceste fotografii au fost ulterior folosite ca probe în procesele împotriva naziștilor care au comis crime de război. După război, Boix a depus mărturie în procesele de la Nürnberg și a continuat să lucreze ca fotograf până la moartea sa în 1951. Volumul *Fotograful de la Mauthausen*, ilustrat cu fotografiile salvate de la distrugere și cu cele realizate de Boix însuși, demonstrează cum este posibil să îmbini în mod armonios mărturiile cu documentele de arhivă, pe baza cercetării riguroase. O fotografie mi-a atras atenția în mod deosebit, cea care înfățișa cadavrul șefului lagărului, linșat și aruncat în gardul de sârmă ghimpată. Fără milă, așa cum ar trebui să fie, în numele justiției și al răzbunării. Benito Bermejo (n. 1963) este un istoric și profesor de istorie preocupat de tema deportării spaniolilor în lagărele de concentrare naziste.

Mai este acesta un om? este o carte autobiografică scrisă de Primo Levi, care relatează experiențele sale ca prizonier în lagărul de concentrare Auschwitz. Cartea a fost publicată pentru prima dată în 1947 și a devenit o mărturie importantă a atrocităților comise în timpul Holocaustului. Cartea explorează condițiile inumane din lagărul de concentrare și efectele lor asupra prizonierilor. Primo Levi descrie, de asemenea, relațiile dintre prizonieri și gardieni și efectele pe care acestea le-au avut asupra moralei și a psihicului său. Cartea *Mai este acesta un om?* expune multe teme, inclusiv lupta pentru supraviețuire, pierderea umanității și efectele traumei asupra psihicului. Autorul se concentrează, de asemenea, pe importanța păstrării umanității în

condiții inumane și pe modul în care prizonierii au încercat să-și păstreze demnitatea și menținerea spiritul în timpul detenției. Cartea este o mărturie puternică a atrocităților comise în timpul Holocaustului și a luptei pentru supraviețuire în condiții inumane. Aceasta este scrisă într-un stil direct și fără ezitare, care reflectă experiențele brutale, de asemenea, este foarte detaliată și oferă o imagine clară a condițiilor inumane din lagărul de concentrare. Primo Levi folosește adesea metafore și simboluri pentru a ilustra lupta sa pentru supraviețuire și pentru a transmite impactul psihologic al detenției asupra sa.

Supranumit „îngerul morții”, Josef Mengele era medic nazist și ofițer SS care a efectuat experimente medicale inumane asupra deținuților din lagărele de concentrare naziste în timpul celui de-al doilea război mondial. La prima vedere, Josef Mengele se comporta frumos cu deținuții, însă el îi considera pe aceștia doar „material” pentru experimente. A studiat o boală numită „noma”, care îi afecta în special pe copiii romilor din lagăr care sufereau de malnutriție și stres. Mengele a încercat să demonstreze că principala cauză era pretinsa lor „inferioritate rasială”. Gemenii erau contaminați cu bacteria tifosului, iar în diferite stadii ale bolii, le recolta sânge, care era trimis pentru analize la Berlin. Dacă unul din gemeni murea, Mengele îl ucidea și pe celălalt pentru a putea realiza comparații în cadrul autopsiilor. Printre experimentele lui Mengele se numărau: injectarea unor substanțe chimice direct în ochii copiilor în încercarea de a le schimba culoarea, diverse amputări de membre și alte operații brutale precum tentativa de a transforma o pereche de gemeni în „siamezi” prin sutura venelor lor. Un alt experiment monstruos a fost introducerea deținuților în cazane cu apă fierbinte pentru a vedea până la ce temperatură rezistă omul înainte să moară. Toate aceste experimente au fost efectuate fără consimțământul victimelor și au cauzat suferință și moartea a mii de oameni. Mengele a dezvoltat o pasiune pentru pitici, odată cu sosirea familiei Ovitz, o familie de artiști evrei din România. Erau în număr de zece, dintre care șapte erau scunzi. Îi numea adesea „familia mea de pitici”. Pentru el, aceștia reprezentau o ilustrare perfectă a anormalului. Piticii au fost supuși la diferite teste. Mengele le-a extras măduvă osoasă, le-a scos dinți și le-a folosit părul pentru a găsi semne de boli ereditare. A turnat apă caldă și

rece în urechile lor și i-a orbit cu picături de substanțe chimice. După război, Mengele a fugit în America de Sud, unde a trăit sub nume false timp de mai mulți ani înainte de a muri în 1979.

„Lista lui Schindler” este o listă de nume a evreilor salvați de industriașul german Oskar Schindler în timpul Holocaustului. Schindler în antiteză cu Mengele a fost numit „îngerul milei”, el a angajat evrei în fabrica sa din Cracovia, Polonia, și a reușit să îi protejeze de deportare și de ucidere prin munca lor. Lista lui Schindler a salvat aproximativ 1200 de evrei de la moarte. Filmul „*Schindler's List*” a fost realizat în 1993 și a câștigat mai multe premii Oscar pentru portretizarea vieții și a acțiunilor lui Schindler. Filmul este o dramă istorică care prezintă povestea lui Schindler și a evreilor pe care i-a salvat în timpul Holocaustului. Filmul urmărește transformarea lui Schindler dintr-un afacerist lacom într-un om care își riscă propria viață pentru a salva viețile altora. Acțiunea filmului este plasată în Cracovia, Polonia, unde Schindler își conduce fabrica și încearcă să își protejeze angajații evrei. Filmul prezintă în mod realist atrocitățile comise de naziști împotriva evreilor și a altor minorități. Morala acțiunii lui Schindler este că o singură persoană poate face o diferență uriașă și poate salva viețile altora. El a arătat curaj și compasiune într-o perioadă în care majoritatea oamenilor își păstrau tăcerea și își urmăreau propriile interese. El a arătat că, chiar și în cele mai întunecate momente ale istoriei, există speranță, iar oamenii pot fi buni și pot face bine. Acțiunile lui Schindler au salvat viețile a sute de evrei și au inspirat mulți alți oameni să acționeze în mod similar. Oskar Schindler și Josef Mengele sunt două personalități diferite, dar în același timp, cu țeluri comune: de a exploata, îndeosebi, valorile societății evreiești și a celorlalte rase considerate „impure” cu interese în sfera experimentală și industrială. De asemenea, deși erau două personalități aflate în opoziție, cei doi erau reprezentați ai aceluiași partid german nazist, vinovat de nenumărate crime.

Sfârșitul ororilor de la Auschwitz a avut loc în 27 ianuarie. Armata Roșie a jucat un rol important în eliberarea lagărelor de concentrare naziste. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Armata Roșie a luptat

împotriva Germaniei naziste pe Frontul de Est și a înaintat în Europa de Est. În timpul acestei campanii, soldații sovietici au eliberat mai multe lagăre de concentrare naziste, inclusiv cele de la Auschwitz și Majdanek. Eliberarea lagărelor de concentrare a fost un moment crucial în dezvăluirea atrocităților comise de naziști și a ajutat la punerea lor sub acuzare în procesele de la Nürnberg. Cu fiecare bucată de pământ pe care Armata Roșie înainta, eliberarea supraviețuitorilor lagărului de la Auschwitz se apropia. Însăa durat două săptămâni grele până când dorința lor de a-și recăpăta libertatea a devenit realitate. În după-amiaza sâmbetei de 27 ianuarie 1945, trupele sovietice au ajuns la Auschwitz. Forțele germane au încercat să le țină piept, iar 231 de soldați ruși au pierit în luptele pentru eliberarea lagărului. Deținuții rămași în tabăra de la Auschwitz puteau auzi focurile artileriei sovietice. Totuși, naziștii urmăreau să împiedice Armata Roșie să elibereze lagărul Cei 7500 de deținuți salvați păreau mai mult morți decât vii. Oamenii au fost încolonați și obligați să pornească la drum, zi și noapte, iar cel care rămânea în urmă era ucis pe loc. 56000 de deținuți au luat parte la „marșul morții”. Pentru aproape 15000 dintre ei a fost ultimul drum. Cadavrele rămâneau aliniate la marginea drumului. Întâmplările petrecute la Auschwitz nu au ajuns imediat la urechile publicului. Abia în aprilie 1945 au apărut primele relatări la serviciul german al BBC.

Ce s-a întâmplat în timpul Holocaustului a fost o crimă împotriva umanității și nu poate fi niciodată justificată. Liderii naziști au fost judecați în cadrul proceselor de la Nürnberg (între 1945 și 1946), acestea reprezentând un moment important în istoria justiției internaționale. Acești lideri au fost acuzați de crime de război, crime împotriva păcii și împotriva umanității. Mai mulți lideri naziști, inclusiv Adolf Hitler, s-au sinucis înainte de a fi judecați. Sinuciderea lui Hitler a avut loc pe 30 aprilie 1945, în timpul asediului Berlinului de către forțele aliate. Hitler și Eva Braun și-au luat viața în buncărul Führerului, la scurt timp după ce au fost căsătoriți. Alții, cum ar fi Hermann Göring, care s-a sinucis în timpul procesului, sau Rudolf Hess, găsit vinovat, murind ulterior în închisoare. Alți lideri naziști au primit pedepse cu închisoarea. Holocaustul, pe care Eichmann, locotenent-colonel și organizator al genocidului, l-a numit la proces „un destin de neînțeles”, a

însemnat moartea a peste șase milioane de oameni. Desigur, Eichmann a încercat să reducă importanța rolului său în săvârșirea Holocaustului. Mai mult, el însuși s-a considerat o victimă: „am fost o unealtă la îndemâna puterii”, însă a fost găsit vinovat și condamnat la moarte. Eichmann a fost executat în 1962.

Holocaustul a fost o crimă împotriva umanității și o încălcare gravă a eticii. În timpul Holocaustului, nașiștii au comis acte de violență, tortură și ucidere împotriva oamenilor pe baza raselor și a altor caracteristici personale. Aceste acțiuni au fost în totalitate contrare valorilor etice ale respectului față de viață, drepturilor omului și egalității. Salvarea persoanelor din lagărele de concentrare în timpul Holocaustului a implicat un act de curaj și de etică. Mulți oameni și-au riscat propria siguranță pentru a salva viețile altora. Această acțiune a fost în conformitate cu valorile etice ale compasiunii, dreptății și altruismului. Una dintre cele mai importante lecții pe care le putem învăța din această pagina de istorie a Holocaustului este că discriminarea și ura pot duce la atrocități de proporții. „Libertatea de a nu fi liberă este, probabil, și o formă de libertate. ” spunea Elie Wiesel. Acesta subliniază importanța apărării libertății și a drepturilor omului. În timpul Holocaustului, libertățile și drepturile multor oameni au fost încălcate și aceștia suferit consecințe grave. Elie Wiesel a fost un supraviețuitor, un critic vocal al Holocaustului și un laureat al Premiului Nobel pentru Pace datorită muncii sale privind promovarea păcii și a drepturilor omului. Elie Wiesel a trăit o experiență teribilă, fiind deportat împreună cu familia sa în lagărele de concentrare naziste unde a supraviețuit cu greu. Întrebat care este eroul biblic preferat, Elie Wiesel răspunde: „Moise a fost cel mai mare legiuitor și posibil primul comandant al unei armate de eliberare. El a fost un profet, reprezentantul lui Dumnezeu în fața poporului și reprezentantul poporului în fața lui Dumnezeu. Și nu a avut o zi de liniște în toată viața lui. Dacă nu erau oamenii, atunci era Dumnezeu împotriva lui. ” Lucrările sale literare, inclusiv „Noaptea”, descriu experiențele sale și ale altor supraviețuitori. „Proza lui Wiesel este măsurată și chibzuită, căci exagerările ornamentale n-ar fi potrivite pentru un asemenea subiect. Totuși, uneori, descrierile sunt atât de frapante încât precizia lor tăioasă îți taie respirația. ”(The Guardian). „Noaptea” deși este un volum mic are o forță teribilă, fiind insuportabil de dureros,

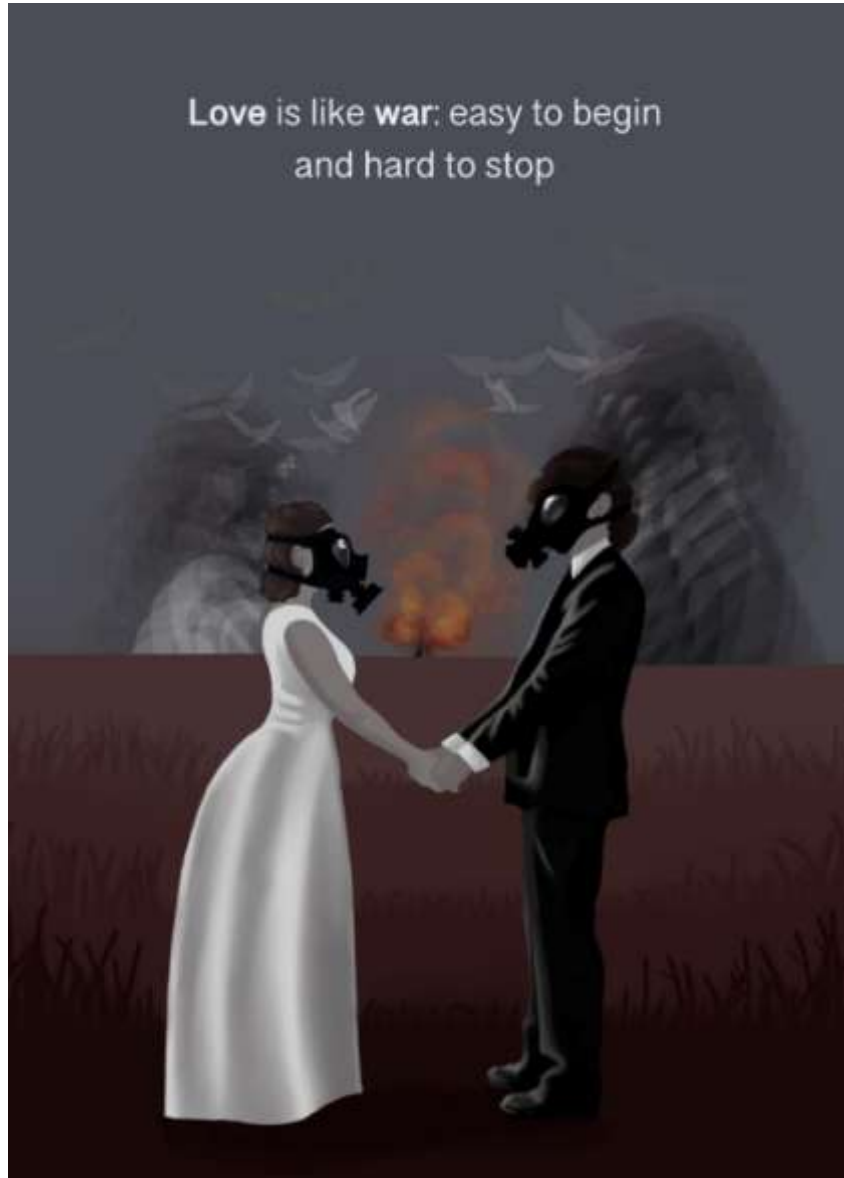
chiar imposibil de criticat. Un citat cutremurător care rezumă experiența autentică trăită în lagăr este: „Voiam să mă văd în oglinda agățată pe peretele din față. Nu mă mai văzusem din perioada ghetoului. Din oglindă mă contempla un cadavru. Ochii lui mă privesc și acum. ” Concluzionând, este important să ne amintim întotdeauna de Holocaust și să învățăm din această experiență, astfel încât să putem preveni astfel de evenimente în viitor.

Alexandra-Andreea CÎNDEA

Roberta Maria NEAGU

Love is like war: easy to begin
and hard to stop

Roberta Maria NEAGU

Vină și moralitate în istorie

Abstract

This paper deals with the problem of guilt and the way we can conceptualize it as a concept which includes historicity. It addresses the question: can we blame a person for what is now considered an immoral act, given the fact that it was not considered as such in its period? The paper proposes two categories for past immoral acts, based on ignorance and empirical observation. Exploring the issue, the paper not only refers to the present interpretation of past acts, but also tries to foresee the way future generations could interpret our present acts.

Key-words: blame, morality, Eichmann, Arendt, feminism

Introducere

Calitatea morală a multor fapte s-a schimbat des pe parcursul istoriei. Acțiuni și atitudini ce în trecut erau general considerate morale, precum sclavia, violența domestică sau războiul, acum primesc eticheta de atrocități. Dar nu au fost ele întotdeauna profund imorale? În acest eseu încerc să îmi dau seama dacă suntem îndreptățiți să judecăm persoanele care au comis fapte imorale în perioade când nu erau considerate astfel la scară largă, deconstruind fenomenul.

Voi începe prin analiza supunerii la autoritate și implicațiile ei la nivel social, prezentând explicațiile pentru care un om poate deveni capabil să facă lucruri rele, fără a avea, însă, asemenea intenții și dacă putem învinovați aceste persoane. În a doua parte a eseului, voi testa dacă putem aplica principiul ca regulă generală și dacă excepțiile găsite urmează un anumit tipar. În final, prezint concluziile și propun o serie de principii după care să putem diferenția faptele justificabile de cele nejustificabile.

1. Supunerea în fața autorității

În cartea sa, "Eichmann la Ierusalim: Raport asupra banalității răului", Hannah Arendt analizează cazul lui Otto Adolf Eichmann, un administrator care a avut o contribuție semnificativă la trimiterea evreilor la moarte, în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Chiar dacă, așa cum susținea el, nu a dat niciodată ordine: *"Nu am omorât niciodată vreun evreu, sau vreun ne-evreu, căci nu am ucis niciodată vreo ființă omenească. Niciodată nu am dat ordinul ca un evreu sau un ne-evreu să fie omorât; pur și simplu nu am făcut-o."*, a participat indirect la Holocaust. Lucra în sistemul feroviar, unde se asigura ca deportarea evreilor să fie cât mai eficientă– trenurile de marfă pline de oameni nu aveau niciodată întârziere.

Mirarea lui Arendt, care a participat personal la procesul lui, a fost că nu a văzut în Eichmann un monstru, ci o persoană normală, chiar mediocră, care nu a acționat din ură împotriva evreilor, ci mai degrabă din inerție, fapt care a condus-o la concluzia că avea în față un om inconștient: *"Nu era prost. Pură inconștiență – ceva cu totul diferit de prostie – a fost ceea ce l-a predispus să devină unul dintre cei mai mari criminali ai vremii."*

Procesul lui Eichmann început în 1960 și a durat doi ani, la sfârșitul cărora a fost declarat criminal de război și executat, chiar dacă apărarea a susținut până la sfârșit că el nu a făcut nimic greșit din punct de vedere juridic, pentru că doar a respectat cu sfințenie legile perioadei naziste, ca un cetățean-model: *"Faptele sale erau o crimă doar privite retrospectiv."* Totuși, Arendt nu vede argumentul ca o justificare și îl consideră în continuare criminal de război.

Acum apare întrebarea: este supunerea în fața autorității chiar așa puternică încât să îi facă pe oameni capabili de fapte profund imorale? Sau este Eichmann doar un caz particular, extrem? Din aceeași curiozitate a luat naștere și experimentul Milgram. Pretextul experimentului era *"<<un studiu al "efectelor" pe care le are*

pedeapsa în procesul de "învățare și de memorare">>, când, în realitate, testa supunerea la autoritate: 40 de subiecți cu rol de "instructori", administrau treptat electroșocuri (de la 15 V la 450 V) unui "elev" (actor), sub îndrumarea cercetătorului, care îi încuraja să continue de fiecare dată când ezitau. Chiar dacă, după ce electroșocurile deveneau mai puternice, "elevul" țipa și implora să iasă din experiment, două treimi din subiecți au aplicat șocul maxim. Una dintre explicațiile psihologilor a fost transferul la nivel psihologic al responsabilității către autoritate.

Dar ce se întâmplă dacă normele morale țin locul cercetătorului, al autorității? Un aspect important în cazul lui Eichmann este valoarea mare pe care o dădea succesului, pe care o concretiza prin dorința de a se integra în înalta societate: *<<Conștiința lui Eichmann s-a liniștit cu adevărat atunci când a văzut zelul și avântul cu care „înalta societate” a reacționat peste tot în același mod în care o făcuse și el. Nu a avut nevoie „să-și ase urechile în fața glasului conștiinței”, după cum s-a afirmat în instanță, și aceasta nu pentru că nu ar fi avut (conștiință, n. t.), ci pentru că lui conștiința îi vorbea cu un „glas respectabil”, glasul societății respectabile din jurul său. >>. "Glasul societății respectabile" nu îi aducea lui Eichmann doar transferul responsabilității către standardele sociale, ci și o posibilă răsplată sau pedeapsă, iar respectarea normelor, pentru el, avea valoare morală: "Vina sa provenea din obediență, iar obediența este prețuită drept virtute. "*

Confortul integrării sociale este pentru mulți prioritar faptelor morale– responsabilitatea se împarte , trăiești cu sentimentul de apartenență. Hannah Arendt spune că Eichmann a acționat din pură inconștiență, dar perspectiva ei pare că este prea simplificată. Eichmann își dorea să se integreze, să ia parte la o cauză pentru care să fie aclamat– fie că această cauză era a evreilor sioniști sau a partidului nazist. Pentru el, (pseudo)virtuțile din interiorul grupului erau o monedă de schimb pentru faptele imorale. Într-adevăr, este posibil să nu fi fost antisemit, ci doar să își urmărească interesul. O altă explicație a psihologilor după experimentul Milgram a fost că subiecții voiau să dea dovadă de consistență în comportament, tot o internalizare a privirii permanente a societății asupra propriei persoane.

Ajungem la concluzia că într-o societate în care toate lumea acționează imoral, ai datoria personală de a acționa moral, chiar și fiind singurul. În momentul în care privim în trecut și vedem pe cineva care a produs suferință celorlalți, suntem complet îndreptățiți să îl judecăm, așa cum spunea și John Stuart Mill: *”Un om poate face rău altora nu numai prin acte le sale, ci și prin pasivitatea sa, astfel că, în oricare din aceste cazuri, el este pe drept răspunzător în fața lor pentru prejudiciul adus.”*

Deci putem să îl acuzăm pe Platon de misoginism pentru că în ”Phaidon” le spune ucenicilor săi: *”Și eu care le-am gonit pe femei tocmai să nu ajungă să își piardă astfel firea. Căci eu așa am învățat, că se cuvine să murim în reculegere și pace.”*? Nu tocmai...

2. Ignoranță

Uneori suferința nu este evidentă. E greu să prevezi apariția ei, mai ales când factorii se acumulează și victimele au timp să își creeze mecanisme de adaptare. Este mult mai ușor de observat suferința în cazul violenței domestice, cum avem, de exemplu, în romanul ”Baltagul”, de Mihail Sadoveanu: *”Pentru asta [Nechifor Lipan] întrebuința două măistrii puțin deosebite una de alta. Cea întâi se chema bătaie, iar a doua o bătaie ca aceea ori o mamă de bătaie. Muierea îndura fără să crâncească puterea omului ei și rămânea neînduplecată, cu dracii pe care-i avea.”*, decât comentariile subtil și neintenționat misogine făcute de Socrate în ”Republica”: *”Nu vom îngădui– am spus– celor despre care afirmăm că se îngrijesc să devină bărbați de ispravă (...) să imite o femeie, fie tânără, fie bătrână, (...) sau să imite sclave și sclavi, care fac ceea ce fac sclavii.”* Primul exemplu are și consecințe fizice vizibile, ce apar într-un termen scurt, în timp ce al doilea are consecințe psihice care afectează percepția asupra femeii pe termen lung: comportamentul obișnuit al femeii și al sclavilor este considerat denigrant, bărbații sunt norma de la care cele două categorii sunt doar deviații.

În timp ce pe Nechifor îl putem încadra în prima categorie (prezentată la punctul 1: fapte care produc suferință și de care actanții pot fii învinovați), Socrate este un caz ceva mai complex. Michael Smithson distinge două tipuri de ignoranță: ignoranță activă și ignoranță pasivă. Ignoranța activă reprezintă evitarea intenționată a cunoștințelor pe care nu vrem să le aflăm, în timp ce ignoranța pasivă este lipsa involuntară de cunoștințe, care pare să fie cazul lui Socrate. Atunci când o părere este general considerată morală și nu aduce suferință pe termen scurt, este foarte greu, în unele cazuri poate chiar imposibil, pentru un individ să realizeze că este imorală, deci acționează, astfel, în necunoștință de cauză și nu poate fi învinovațit. De aceea am numit comentariul său "neintenționat misogin". Mai târziu, în "Cartea a-III-a" din "Republica", Socrate aduce argumente în favoarea femeilor, spunând că natura sufletelor este aceeași la ambele sexe, iar femeile ar trebui lăsate să se educe la fel ca bărbații: *"Să se dezbrace, așadar, femeile paznicilor, de vreme ce ele vor îmbrăca virtutea în locul veșmintelor, și să ia parte la război și la restul pazei cetății și nu altminterea să facă."* Dacă judecăm fraza prin prisma feminismului modern, pare evident că așa ar fi normal să stea lucrurile. Totuși, pentru acea perioadă, abordarea lui era drastică.

Concluzie

Oamenii au autonomie, nu sunt invariabil controlați de normele sociale, dar nici nu pot să fie complet despărțiți de contextul socio-istoric. Chiar dacă unele atitudini sunt acceptate, sau chiar încurajate social la un moment dat, nu înseamnă și că sunt morale. Am stabilit câteva principii după care ne putem ghida când încercăm să ne dăm seama dacă putem să condamnăm pe cineva din trecut de fapte imorale. La baza diferențierii justificabil-nejustificabil stă principiul utilitarist al suferinței. Un om poate fi acuzat de acțiuni care au produs suferință vizibilă, orice tip de suferință și oricui, indiferent de perioada istorică. Totuși, faptele lui sunt justificabile dacă participă la o suferință cumulativă, ale cărei efecte se dovedesc imorale doar retrospectiv.

Să îți reglezi permanent compasul moral presupune analiza activă a societății și a propriei persoane. O privire îndreptată spre greșelile celor din trecut poate fi la fel de folositoare pentru navigarea în sfera moralității precum o încercare de a privi în viitor, spre faptele pentru care și noi am putea, sau nu, să fim judecați.

Miruna IANCU

Bibliografie

1. Dănuț Ioan Crașovan, "Experimentul Milgram", *Bazele psihologiei experimentale*, Timișoara: Eurostampa, 2011
2. Hannah Arendt, *Eichmann la Ierusalim: Raport asupra banalității răului*, trad. Mariana Neț, București: Humanitas, 2007
3. John Stuart Mill, *Despre libertate*, trad. Adrian-Paul Iliescu, București: Humanitas, 2014
4. Kayla Huber. "Everybody's a Little Bit Sexist: A Re-Evaluation of Aristotle's and Plato's Philosophies on Women." *Www.lakeforest.edu*, 25 Feb. 2015
5. Michael Smithson. "Ignorance: Vocabulary and Taxonomy." *Integration and Implementation Insights*, 27 June 2022
6. Mihail Sadoveanu, *Baltagul*, București: Asa, 2013
7. Nigel Warburton, "Omul care nu pune întrebări. Hannah Arendt", *Mică istorie a filosofiei*, trad. Ana-Maria Datcu, București: Litera, 2009
8. Platon, *Phaidon*, trad. Petru Creția, București: Humanitas, 2011
9. Platon, *Republica*, trad. Andrei Cornea, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1986

Roberta MARE

Prizonier în Siberia

Consecințele războiului asupra generațiilor actuale și viitoare

Voi spune povestea străbunicului meu, Gheorghe Hulub. Voi scrie despre viața lui în timpul celui de-al doilea război mondial și despre urmările unor răni care nu s-au vindecat de generații.

Zilele treceau urmându-și firul natural, cei patru copii ai săi creșteau sub grija lui și a soției lui, Ana. Comuna Comarna din județul Iași era un loc liniștit înainte de anul 1941. Oamenii se preocupau cu agricultura, nu aveau aspirații mărețe și nu își imaginau cum destinul lor avea să fie dat peste cap. A început dintr-o dată, a fost ca un cutremur care te ia prin surprindere. Nu își mai îmbrățișa copiii, ci arma care îi fusese forțată în brațe. Începuse războiul. Străbunicul meu se afla acum pe linia întâi. Împinși de către nemții care se ascundeau în spatele lor, românii trebuiau să aleagă între două variante crunte: moartea sau predarea. În definitiv ambele variante conduceau în același loc: să alegi să mori în numele unor monștri, să mori de pușcă sau de foame și extenuare. Străbunicul meu stătea față în față cu inamicul, un om simplu la fel ca el, un om în a cărui privire puteai citi groaza. Un fiu, un tată, un soț. Arma a căzut atunci la pământ, a refuzat să tragă. Așa a început prizonieratul străbunicului meu. Un tren l-a transportat pe el și pe colegii lui de suferință până în inima Siberiei. Un loc deosebit de aspru prin condițiile climatice, un loc care avea să-i devină cămin pentru următorii ani. Toți cei care ajungeau în sălbăticia acestui loc nu sperau vreodată să se întoarcă acasă. Nu era loc de speranță. Singura grijă pe care o aveau era supraviețuirea. Pentru câștigarea dreptului la hrană trebuiau să doboare arbori seculari. Primeau o secure și un cuțit de tip baionetă pe care îl foloseau pentru tăierea crengilor. În funcție de rezultatul de la finalul fiecărei zile primeau una sau două turte mici din orz. Cel mai adesea turtele erau însoțite de o ciorbă de sfeclă. Mâncau o astfel de masă o dată sau în cele mai fericite cazuri, de două ori pe zi. Erau zile bune când primeau și ceai. Mulți bărbați au murit, slăbiți de muncă și foame. În tot acest timp

străbunicul meu creiona în minte un plan de evadare. Știa că zilele lui sunt numărate și că trebuia să facă ceva în acest sens.

Acasă, în Moldova, un ziar îl menționa dispărut, pe el și pe numeroși alți prizonieri de război. Nimeni nu credea că sunt în viață. Poate că elementul definitoriu al evadării străbunicului meu a constat în faptul că rușii nu considerau pe nimeni în stare să se aventureze în sălbăticia siberiană fără să moară. Prizonierii nu erau păziți sub amenințarea puștii. Cine era atât de nebun încât să riște să moară de frig la minus 50 de grade celsius? Ei bine, străbunicul meu a fost. A planificat evadarea într-o zi de primăvară în care pur și simplu a plecat. Auzise în tabără vorbindu se despre o cale ferată circulantă care traversa Siberia. Știa că asta era singura lui șansă, așa că și-a asumat decizia pe care o luase. În prima noapte a fost cu adevărat crâncen. Ar fi putut muri de hipotermie dacă norocul nu îi scotea în cale un cal mort. Cu ajutorul baionetei i-a spintecat burta, l-a curățat de măruntaie și s-a adăpostit în corpul acestuia. Așa a supraviețuit până dimineața. A străbătut distanțe lungi, până când, în cele din urmă, a ajuns la calea ferată despre care se vorbea. Nu a trecut foarte mult timp și un tren a trecut pe acolo. A reușit să se prindă de el, să intre într-un vagon, apoi și-a pierdut cunoștința. Nu își putea da seama cât timp a rămas inconștient, cert este că atunci când s-a trezit a descoperit că în vagon se aflau saci cu bani. A luat un astfel de sac și a sărit din tren. Multă vreme nu a întâlnit pe nimeni. Împins de foame a mâncat iarba proaspăt ieșită. Complet sleit de puteri a adormit din nou lângă o căpiță de fân, iar atunci când s-a trezit sacul nu mai era lângă el. Nu aș putea spune dacă străbunicul meu a avut sau nu o halucinație legată de acel sac, dacă a existat sau nu. Prima lui interacțiune umană a fost cu o femeie, căreia a încercat să îi vorbească în rusă. Femeia nu înțelegea, deoarece străbunicul meu se afla în Republica Moldova. Curând a realizat unde este și a cerut ajutorul femeii, explicându-i cât de flămând era. Femeia l-a hrănit, însă corpul lui respingea tot. S-a întors acasă într-o noapte, o noapte pe care nu cred că a uitat-o niciodată. Nu mai erau patru copii acasă, rămăseseră trei. Unul dintre ei murise de pneumonie în timpul războiului. Nu a primit dragostea și îmbrățișările pe care le aștepta de atât de multă vreme. Și-a văzut copiii țipând, plângând și

ascunzându-se de el. Nu își recunoșteau tatăl. Poate că în sinea lor se împăcaseră cu gândul că a murit. Străbunicul meu nu mai era același om. Se întorsese acasă cu părul și barba netunsă de câțiva ani, era foarte slab, hainele îi erau ponosite și avea păduchi.

Străbunica mea s-a grăbit să îl îngrijească și i-a pregătit mâncarea lui preferată – pui cu smântână. După ce a terminat de mâncat, a vomitat tot. A trimis-o apoi pe străbunica mea să caute făină de orz – singurul lucru pe care îl mâncase în Siberia și care putea fi acceptat de stomacul său. Așa a reușit să își revină.

Mulți oameni ar putea considera că destinul străbunicului meu este unul fericit, însă viața după război nu poate fi niciodată aceeași. Stresul post traumatic, coșmarurile, teama și neîncrederea persistă și afectează generații întregi. Pe cine putem arunca vina pentru toate acestea? Trăirile pline de suferință, victimele celui de-al doilea război mondial – țigarii, evreii și sașii care au fost deportați, precum și românii care au luptat să apere țara și ceea ce iubeau, femeile agresate sexual și familiile distruse nu au primit și nu vor primi niciodată o nouă viață. Cred că mulți dintre noi ne-am pus cel puțin o dată întrebarea – *ce ar fi dacă?* Ce ar fi dacă în lume nu ar exista război? Ce ar fi dacă toți am cunoaște empatia? Ce ar fi dacă am lăsa armele jos? Ce ar fi dacă. . .

Povestea lui Elie Wiesel – un supraviețuitor al holocaustului, marchează lupta acestuia pentru drepturile omului, combaterea discriminării și a intoleranței. Acesta a publicat în anul 1958, o carte autobiografică intitulată *Noaptea*, unde sunt descrise experiențele prin care a trecut în lagărele de concentrare naziste. Wiesel a fost apreciat de numeroase ori, însă premiul Nobel pentru pace a fost cel mai important rezultat obținut. Astfel de experiențe au impresionat și cu siguranță au avut un rol fundamental în înțelegerea problemelor care au stat la baza războiului. Cu toate acestea suntem în anul 2023 și războiul continuă. Se spune că oamenii pot învăța din greșeli, dar încep să mă îndoiesc din ce în ce mai mult de asta. În schimb, istoria se repetă – din nou și din nou și din nou. Oameni suferă, oameni mor și ajungem să ne întrebăm *de ce?*

Chiar merită? Această luptă pentru putere, bani și teritorii va sfâșia omenirea. În fiecare zi știrile din mass media creează tot mai multă anxietate prin ceea ce transmit. Aflăm informații noi despre cum marile puteri ale lumii își urmăresc propriile interese. Suntem martori la amenințările unui al treilea război mondial care ar putea să înceapă oricând. Această posibilitate rămâne activă și ne influențează viețile enorm. Poate că acesta e motivul principal pentru scăderea natalității – nesiguranța lumii în care trăim. Ultimii ani au fost duri și ne-au învățat cât de impredictibilă este viața.

Din punct de vedere moral, războiul este inacceptabil. Pierderile umane și pierderile materiale nu pot fi înlocuite. Războiul încalcă cu desăvârșire respectul pentru viața privată și pentru proprietatea privată. Un război distruge tot ceea ce ține de identitatea unei națiuni. Într-un conflict armat patrimoniul material și imaterial este pus în pericol, poate chiar cel mai mare pericol. Interesele unui război sunt în contrast cu principiile etice, reprezentând chiar opusul lor. În caz de conflict cele mai vulnerabile persoane rămân în continuare cele care fac parte dintr-un grup etnic sau minoritate, mai ales dacă conflictul pornește dintr-un motiv naționalist. Nu pot fi de acord cu teoria războiului just (*jus ad bellum*) care încearcă să definească condițiile în care războiul poate fi acceptabil din punct de vedere moral. Indiferent de motivele pentru care un stat pornește un război, acesta nu poate fi sub nici o formă îndreptățit. Nu putem numi justă condamnarea la moarte a unor persoane nevinovate. Mai presus de orice nu putem să ne ascundem în spatele eticii atunci când analizăm un război. Susțin cu tărie faptul că nu a existat nici un conflict militar care să aducă mai multe beneficii decât prejudicii unui popor împovărat.

Utilizarea armelor nucleare pot avea consecințe nu doar în momentul utilizării lor, ci chiar mai mult, pe parcursul zecilor de ani. Niciodată un conflict nu va ține cont de minimizarea daunelor sau pierderilor civile. Liderii care coordonează acțiunile militare nu iau în considerare principii precum justiția sau etica, ci își urmăresc scopurile economice sau politice care le vor aduce avantaje. O țară implicată în război este obligată la o stagnare, dacă nu chiar decădere economică și socială. O situație de acest gen conduce la întreruperea

relațiilor internaționale pe care statul implicat le deține vis-à-vis de comerț, afaceri sau parteneriate. Toate aceste aspecte odată analizate scot în evidență faptul că oamenii de rând au cel mai mult de pierdut.

Trăim această pierdere în prezent prin inflația datorată războiului din Ucraina. Foarte mulți oameni din Estul Europei depun eforturi majore pentru supraviețuire. Prețurile uriașe ale alimentelor, carburantului, curentului și gazelor au devenit o povară. Cu siguranță acest conflict nu avantajează cu nimic pe nimeni. Conflictul a avut un impact foarte puternic și asupra statului direct implicat - Ucraina, afectând enorm economia și infrastructura țării. Acesta a alimentat, de asemenea, tensiunile dintre cele două state și a provocat o serie de sancțiuni economice impuse de Uniunea Europeană și Statele Unite împotriva Rusiei. Acest lucru însă, nu a pus capăt conflictului militar. Cele mai grave acuzații din cadrul conflictului, sunt acuzațiile cu privire la încălcarea drepturilor omului, incluzând aici tortura și uciderea prizonierilor de război și a civiliilor neînarmați. S-au făcut eforturi uriașe la nivel internațional de a încuraja toate părțile implicate în conflict să respecte drepturile omului și legea umanitară internațională, însă au fost semnalate multe încălcări serioase ale acestor principii. Mass media a documentat numeroase cazuri de tortură a prizonierilor de război inclusiv bătăi, violuri, privare de somn și de hrană și alte forme de tratament brutal. De asemenea, au existat cazuri în care prizonierii de război au fost executați extrajudiciar sau au murit ca urmare a tratamentului abuziv la care au fost supuși. Civili neînarmați, femei, bătrâni și copii, au fost de asemenea victime ale războiului, fiind uciși sau răniți în luptele dintre forțele ucrainene și separatiștii prorusi sau loviți în timpul bombardamentelor. Au fost raportate cazuri de violență sexuală și alte forme de abuz împotriva civililor.

Care este datoria noastră și cum putem ajuta într-o astfel de situație? În primul rând, prin sensibilizarea și promovarea drepturilor omului. Postări pe social media cu privire la importanța respectării drepturilor omului poate contribui la creșterea gradului de respectare a acestor drepturi în cadrul conflictului actual. Majoritatea tinerilor pot promova susținerea curentului *Stop the war* (#stopthewar), crezând cu adevărat în importanța creării unei conștientizări a problemei. În al doilea rând, prin susținerea și donarea către

organizațiile care luptă pentru drepturile omului, care monitorizează și documentează încălcările drepturilor omului din cadrul conflictului. De asemenea este vital să ajutăm refugiații de război, fapt care s-a dovedit a fi de impact pentru familiile afectate, atunci când au găsit adăpost și oportunități de lucru în statele vecine. La un nivel mult mai mare guvernele și liderii mondiali pot exercita presiune politică asupra părților implicate în conflict. Acest lucru poate fi realizat prin intermediul sancțiunilor și prin intermediul negocierilor diplomatice, nicidecum prin implicare în război. Ideal este să se parcurgă la măsuri pacifiste. Stoparea acestor acte crude este o responsabilitate colectivă, și este necesar în mod deosebit ca părțile implicate să se angajeze în acest efort. Prin susținerea eforturilor internaționale și prin implicarea activă, se poate ajunge la rezultate satisfăcătoare.

Dacă ar fi să evaluăm toate situațiile militare tensionate din momentul actual, am putea ajunge la concluzia că prezentul este incert. Conflictul din Siria este un conflict civil care continuă să fie o sursă majoră de presiune în Orientul Mijlociu, ducând la un număr mare de victime și refugiați. Acest gen de conflict este rareori menționat în presă, deși a afectat enorm viețile oamenilor implicați în el. Un alt conflict demn de menționat este cel din Yemen care a continuat să escaladeze și să se înrăutățească în ultimii ani, având un impact grăitor asupra civililor și asupra situației umanitare. În Asia au apărut neînțelegeri între Coreea de Nord și alte state, în special cu Statele Unite ale Americii și Coreea de Sud, care în prezent continuă să reprezinte un eveniment periculos care poate escalada oricând. Pe de altă parte, loviturile armate dintre India și Pakistan rămân probabile în zona Kashmirului. Așadar, consider că riscul de război nu trebuie subestimat având în vedere că neliniștile internaționale sunt prezente în multe părți ale lumii. Bineînțeles, nu putem omite faptul că probabilitatea unui al treilea război mondial depinde de o serie de factori care implică deciziile politice, situațiile geopolitice și evoluțiile tehnologice și economice. Toate aceste amenințări trezesc în noi un spirit precaut, astfel este important să fim pregătiți pentru un conflict militar, evitând panica în momentul în care acesta chiar s-ar produce. Cele mai importante aspecte de care trebuie să ținem cont sunt aprovizionarea cu

suficiente provizii. Este indispensabil un stoc adecvat de alimente, apă, medicamente și alte provizii esențiale care să asigure depășirea unei asemenea eventualități.

Trebuie conceput un plan de evacuare pentru situații de urgență, având certitudinea că toți membrii familiei îl cunosc și știu cum să acționeze în caz de necesitate. Sunt cruciale și anumite abilități de supraviețuire, inițierea unui foc, filtrarea apei și construirea unui adăpost, precum și cunoștințe de acordare a primului ajutor în cazul unei urgențe medicale. În acest mod, o situație periculoasă poate fi gestionată corect. Din punctul meu de vedere aceste cunoștințe ar trebui incluse în programele școlare, facilitând ca educația copiilor să fie compusă din activități practice, nu doar teoretice. Aceste cunoștințe sunt foarte folositoare în dezvoltarea independenței individului și pot contribui la dezvoltarea emoțională a cuiva. Rezultatele pot fi devastatoare pentru civilii care nu știu cum să se comporte într-o situație de urgență, fie că vorbim despre o catastrofă naturală sau un conflict armat.

Așa cum am menționat mai sus, războiul are doar efecte negative, iar acest fapt poate fi justificat prin multiplele consecințe nefaste care derivă dintr-o dispută. În general, războiul este cu precădere o cauză a suferinței în rândul civililor nevinovați care sunt expuși la violență, foamete, boli, crize economice și alte consecințe. Totodată, nu putem nega faptul că scăderea investițiilor, creșterea datoriilor și perturbarea fluxurilor comerciale se datorează mai ales divergențelor dintre state. În plus, prin generarea unor traume și răni profunde, oamenii se vor confrunta cu dificultăți psihologice pe parcursul unei perioade mai lungi de timp, chiar și după ce conflictul s-a încheiat. Acest lucru poate afecta nu doar generația actuală, ci și pe cea viitoare prin transmiterea traumelor și frustrărilor de la o generație la alta. Vindecarea însă, nu va fi obținută ușor – avem ca exemplu veteranii de război americani, care de multe ori ajung cerșetori datorită imposibilității de a continua relațiile cu cei din jur, fie că ne referim la familie sau la colectivul de serviciu. Aceștia nu primesc sprijin medical sau financiar din partea statului după ce războiul s-a încheiat. Calitatea vieții lor scade considerent după un război, o parte din ei confruntându-se și cu handicapul fizic datorat rănilor dobândite

în luptă. Deși s-au făcut eforturi mari de conștientizare a acestor probleme, acestea persistă în prezent. Putem remarca cum o parte dintre aceștia recurg la suicid sau droguri. În loc să promoveze cooperarea și solidaritatea, războiul generează resentimente și ostilități. Sunt situații în care cadre militare au murit în circumstanțe suspecte, iar familia nu a primit o rezoluție în acest sens. Pericolul la care se expun acești oameni nu este suficient de apreciat și răsplătit. Consider că ar trebui să se depună eforturi mult mai mari pentru reintegrarea socială a celor care au luat parte într-un război. În prezent asociațiile non guvernamentale sunt mult mai implicate în soluționarea acestor circumstanțe nefericite. Numai în SUA se estimează că numărul veteranilor de război ajunge la aproximativ 18 milioane. Programele înființate de stat care presupun ajutorarea acestora, de exemplu Departamentul Veteranilor din Statele Unite (VA), nu va face niciodată față unui număr atât de mare de persoane afectate. Organizații non profit precum American Legion și Veterans of Foreign Wars în SUA, sau Royal British Legion în Marea Britanie oferă ajutor financiar celor care au participat în război, prin donațiile strânse. Fiecare stat în parte ar trebui să se dedice acestei cauze, mai ales statele care se confruntă cu războiul de zeci de ani.

Cel mai viabil mod prin care putem pune capăt războiului la nivel mondial este educația. În școli și prin intermediul altor instituții educaționale, se pot organiza programe și cursuri care să ofere informații despre război și despre impactul acestuia asupra oamenilor. Doar în acestfel vom reuși să dăm naștere unor generații care să spună **NU** războiului. În lipsa educației oamenii care nu vor cunoaște povești precum cea a străbunicului meu, nu vor fi implicați emoțional și nu vor înțelege nici riscurile și nici consecințele unui război. Orele de istorie sunt susținute de profesori într-o manieră mecanică, aproape inconștientă, fără să sublinieze cu adevărat repercusiunile unui conflict mondial. Statisticile lipsite de un contact cu partea subiectivă a acestora nu poate produce o conștientizare integrală. Așadar, o deschidere către problemele actuale ale umanității, poate produce mult dorita schimbare la care continuăm să sperăm cu toată ființa noastră.

Silvia GAVRILĂ

Irina ȘERBAN

4 km și 350 de pași

Numai dimineața pot să ascult liniștea. Cu siguranță, aud câinele vecinei lătrând, aud portierele trântite ale mașinilor, aud și cum merge centrala, dar nimeni nu vorbește niciodată dimineața. Oricât de devreme sau de târziu m-aș trezi, nimeni nu spune nimic. Eu îmi uit visele și îmi încep din nou viața.

Mă bucur de toate diminețile, nu contează dacă îmi e somn sau foame, sau frică de ce se întâmplă acum în lume. Dimineața e impredictibilă și atunci începe se termine toată ziua. Atunci deschid ochii, atunci vorbesc pentru prima oară și atunci mă pun pe picioare și fac primul pas. Oricât de grele ar fi diminețile, toți ne hotărâm să pășim în lumea zilei de azi, unde e posibil ca totul să se schimbe față de ieri.

De obicei, aud un cocoș cum cântă. Nu știu exact de unde, de jur împrejur sunt numai blocuri. Așa începe ziua.

Dimineața sunt numai eu, iar eu cu mine suntem prieteni foarte buni, așa că nu-i mare tragedie să ne spălăm împreună pe dinți sau să fim colegi de mic dejun. E frumos să ai un prieten ca tine însuși. E frumos să îți petreci diminețile singur.

Apoi, urmează întrebarea cea mai grea: merită să mai plec? Încă pot să am egoismul ăsta. Uneori mă bântuie și uneori nu, nu știu de ce uneori chiar nu mai plec, pentru că nu e din cauză că îmi e prea greu, până la urmă, drumul l-am parcurs de prea multe ori ca să-mi mai fie greu să o fac și de data asta. Numai că există reținerea că aș pleca degeaba, mă gândesc că ar fi frumos să fie dimineața la nesfârșit și să aștept la nesfârșit să găsesc răspunsul la întrebarea: oare să mai plec? Numai că nu se poate, am responsabilități. Trebuie să plec, de multe ori chiar trebuie să plec. Și așa reușesc aproape de fiecare dată să-mi găsesc motivația și să mă duc. Mai demult mi se făcuse silă de stat în casă, atunci era momentul în care toți stăteam în casă, dar acum mi-aș desfășura toată activitatea aici dacă aș putea.

Mersul pe jos a fost ciudat dintotdeauna. Uneori, cei 400 de metri până în stația de autobuz mi se pare că-i parcurg în ore, alteori în secunde. Depinde de lucrurile la care mă gândesc: dacă mă gândesc la cât de urât e șantierul, că mă ustură nasul de la atâta praf, că mi-e frig, că mi-e cald, că de ce am plecat până la urmă, la copii care mor peste graniță, la mamele care nu pot ieși din subsolurile spitalelor - drumul pare mult prea lung. Pare scurt, în schimb, când aleg să fiu egoistă, dacă mă gândesc cum negociază managerul de la Kaufland pentru produse bio, ajung în stație înainte să îmi dau seama dacă lui măcar îi pasă că vinde plastic orice ar fi. E ciudat când merg pe jos, e foarte ușor să mă plictisesc, e foarte ușor și să nu mă plictisesc.

De fiecare dată când văd autobuzul, mă sperii că s-ar putea să nu mai am abonamentul valabil. Când îl verific, uit imediat în câte zile expiră, așa că mereu trebuie să îl verific de două ori. Obişnuiam să văd bătrâne care vând flori în stație, odată o bătrână i-a zis unei fete de acolo să aibă grijă de florile ei cât ea se duce la baie de la benzinăria de peste stradă, ea a zis că va avea, dar a venit autobuzul și a plecat. N-a făcut nimic greșit, dar mi-a părut rău de bătrână, poate i-ar fi pățit ceva florile.

E totuna când autobuzul e plin și când e gol, unii ar zice că e sufocant, dar când e plin e prima dată când interacționez de-adevăratelea cu oamenii dimineața. De obicei e: „Mă scuzați, coborâți?” sau „Numai puțin...” sau „Compostați ăsta, vă rog. ”, oamenii străini sunt de obicei drăguți unii cu alții.

Apoi, îmi rezerv dreptul să am un epilog al dimineții. Încă îmi permit să am o pauză, încă nu mă constrânge nimic. Am început să întind la maxim răbdarea celor din jur, am observat că oamenii sunt deranjați când îi plătești cu aceeași monedă. Așa întârzie de obicei, pur și simplu mai adaug 10 minute la pauză. Nu e nimic de condamnat, după ce trece dimineața, nu mai există pauze decât următoarea dimineață. Din dimineață în dimineața. Din trezire în trezire pot să funcționez.

Uneori mint ca să îmi rezerv pauza, uneori nu răspund la apeluri decât după ce mi se încheie dimineața. Dialogul dimineții e rezervat străinilor din autobuz pe care îi tot întreb dacă coboară unde cobor și eu, oamenilor care cerșesc și mie. De multe ori doar eu pot să înțeleg ce am de zis, eu pot să înțeleg ce nu

Înțeleg și eu pot să judec adevărul meu, dar numai dimineața. Pot să mă uit la oamenii de pe străzi, îmbrăcați în atâtea moduri și cu atâtea fețe și să îmi dau seama cât de mult se întind industriile dacă pot face atâtea haine diferite, cât de mult au născut mamele ca să nu mai existe oameni la fel.

Dacă stai să te gândești, e frumos să ai privilegiul de a te trezi și de a pași într-o lume normală.

Când ajung la școală ziua s-a terminat, totul e predictibil.

Teona TOFAN

MISSING FOREST

CALL IF YOU SEE ME

GREENPEACE 0314355743	WWF-ROMANIA 0213174996	GREENPEACE 0314355743	WWF-ROMANIA 0213174996	GREENPEACE 0314355743	WWF-ROMANIA 0213174996

Anastasia NISTOR

Prietenii mei din 12 ani de școală ca niște căței

Eram acum doi sau trei ani cu două dintre prietenele mele bune și mi-a venit în minte un gând: „Oare dacă aș fi cățel, aș avea urechile ciulite sau nu?”. Le-am întrebat și mi-au răspuns foarte simplu: „De ce întrebi asta? Nu știi. ”. Apoi, le-am zis eu: „Tu ai avea urechile ciulite, cred că ai fi Rottweiler. Tu ai avea urechile lăsate și cred că ai fi ceva apropiat de un Terrier. ”. Ele eu râs și am râs și eu. E cam absurd să compari oameni cu rase de câini, dar nu degeaba se zice „cel mai bun prieten al omului e câinele”, câinii seamănă foarte mult cu noi. Nu mi-a rămas decât să mă categorizez singură.

Nu cred că aș avea urechile ciulite și nici lăsate, cred că baza lor ar fi ridicată și vârful ar fi lăsat, exact ca la un Border Collie. Dacă aș fi cățel cred că mi-ar plăcea foarte mult de alți căței și m-aș bucura să le miros coada când m-ar duce stăpânii la plimbare, chiar și atunci când mi-ar ieși în cale căței mari cu botniță. Dacă aș fi cățel m-aș bucura de toate visele în care alerg și pe care corpul meu fizic le-ar interpreta ca realitate. Mi-ar plăcea să latru la tot ce nu mi-ar conveni, pentru că aș ști că sunt un cățel norocos și că nu există niciun fel de sancțiune când aduc reproșuri la ceea ce nu-mi place.

Acum vreau să văd cum ar arăta prietenii mei din 12 ani de școală ca niște căței, pentru că pot zice că etapa mea de elev a ajuns la final.

În clasa a doua am legat prima prietenie în cadrul școlii cu un băiat din clasă. Semăna foarte mult cu un Basenji atunci. Când am făcut prima dată cunoștință, mi-a spus o glumă despre două bătrâne care nu puteau să vorbească. Nu-mi mai amintesc gluma, dar îmi amintesc că m-a ajutat să învăț cifrele romane și tot el m-a lăsat să mă uit în foaia lui la examenul din clasa a patra. Cu acest Basenji am intrat în trupa de teatru a școlii, care era coordonată de doamna bibliotecară care nu poate să fie nimic altceva decât un om, ea a fost una dintre cele mai omenoase persoane pe care le-am întâlnit, nu pot să explic asta. Cu Basenji am jucat pe scena

palatului copiilor în clasa a treia și cu el am câștigat premii pentru cei mai buni *actori*. Nu-mi amintesc foarte multe, mai știu doar că avea o soră foarte frumoasă, pe care când am văzut-o în poze am crezut că e o prințesă din filmele Disney. Știu că sora lui a fugit de acasă la un moment dat și că Basenji venea trist la școală din cauza certurilor din familie. M-am întâlnit cu el acum câțiva ani și s-a schimbat foarte mult. În clasa a treia dinții de lapte îi căzuseră și cei de os și-au luat vacanță câteva săptămâni, avea pistrui și la un moment dat și-a ras jumătatea inferioară a părului, arăta foarte diferit de ceilalți colegi. Cred că a rămas diferit. Îl mai văd uneori pe stradă, dar mereu sunt în tramvai, ori el e pe partea cealaltă de drum și rar am ocazia să îl salut. În ciuda faptului că a crescut și s-a schimbat, ca toți colegii mei din școala primară, el pare tot un Basenji, numai că puțin mai obosit, mai retras și mai precaut.

Apoi, în clasa a cincea, m-am mutat la altă școală, la școala de artă, unde am rămas până acum. Aici mi-am întâlnit mai mulți prieteni, dar de menționat pentru școala generală sunt doar trei. La un moment dat, doamna dirigintă a sesizat că doi băieți care stau în bancă împreună fac gălăgie în timpul orelor și a decis să îl mute pe unul dintre ei lângă mine, un Bichon. Din clasa a șaptea până într-a opta am stat în bancă cu el. Acest Bichon era foarte naiv și cuminte. Nu era cel mai deștept, dar îl ajuta modul său de a se comporta cu cei din jur, pentru că era foarte rușinos, iar adulților le plăcea bun simțul pe care el îl avea. Apoi, m-am apropiat de două colege - un Havanez și un fel de Pudel. Și cu ei am avut cele mai frumoase momente din școala generală. Nu am fost rebeli cum îi vedeam pe copiii din filme că sunt, dar în a doua jumătate a gimnaziului ne-am dat seama cine suntem și ce vrem, pentru că trebuia să ne alegem un liceu. Înainte să ne punem întrebarea: „Oare mie ce îmi place?”, obișnuiam să mâncăm pate pe pâine într-un parc de lângă școală, să ne jucăm cărți în pauze, să copiem unii de la alții la teste. Bichon-ul, colegul meu de bancă, nu era strălucit la școală, nici eu nu eram, dar mă puneam să învăț și încercam să îl ajut. În perioada aceea am început să mă uit la seriale americane și să învăț ceva engleză de acolo, apoi mă duceam la Bichon și îi mai explicam, el mereu făcea

glume: „Da, da, am înțeles. Pixeișan în penăreișan. Începeișan oreișan. Helău, mă auzeișan?” Nici acum nu știe engleză.

Cu cele două colege, Havaneza și Pudelul, am legat o prietenie puțin mai strânsă, pentru că la un moment dat, Pudel m-a chemat la ea acasă alături de Havaneză. Nu mai știu ce am făcut atunci, dar știu că aveam păreri oarecum comune: ne puneam de acord când discutam cine din clasă e *de treabă* și cine nu, care profesori ne plac și care nu, care materii ne plac și care nu și că viața noastră e foarte plictisitoare. Havaneza și Pudel mi-au zis un secret în clasa a șaptea, mi-au zis că vor să fugă de acasă împreună și că strâng bani pentru asta. Eu nu le-am crezut, dar m-am prefăcut că o fac doar ca să aflu exact planul lor. Nu aveau niciun plan, doar voiau să nu mai fie puse de părinți să își facă temele și să poată ieși din casă când își doreau. Dacă îmi amintesc bine, voiau să plece ori în ultima zi a clasei a șaptea ori în prima zi a clasei a opta, nu mai știu. Nu au plecat până la urmă, am făcut bine că nu le-am crezut. Dar chiar își strânseseră bani, nu destui, dar își strânseseră. Havaneza venise într-o dimineață la școală foarte tristă, părinții ei îi dădeau în fiecare zi cinci lei pentru mâncare de la magazinul școlii, iar în acea dimineață tatăl ei vitreg îi spusese: „Nu-ți rămâne niciodată rest? Nu-ți mai cumpăra atâta mâncare! Nu vezi ce grasă ești? Numai să cheltui știi. Hai de acum să nu-ți mai dau nimic”. Îmi amintesc că am fost puțin confuză, de ce un părinte ar vorbi așa urât cu copilul lui? Toți cei cinci lei primiți erau strânși pentru plecarea lor imaginară.

În clasa a opta le-am zis că nu vom mai fi prieteni după ce nu vom mai fi colegi de clasă, cumva înțelesesem că așa e mersul lucrurilor și că pe noi ne leagă faptul că dăm *Evaluarea Națională* și că nu ne placea de ceilalți colegi din clasă. A fost într-o măsură adevărat. În clasa a noua, de ziua Pudelului, a fost o adunare ca în povești, trei zile și trei nopți de petrecere, iar apoi am mai fost toți într-un loc abia anul ăsta în decembrie, de majoratul Havanezei.

Când am ajuns la liceu, mi-am schimbat puțin perspectivele. A fost foarte ciudat, nici un mai știu cum m-am împrietenit cu următoarele două prietene. Știu că le-am cunoscut pe Rottweiler și pe Terrier prin clasa a

zecea, iar cu Rottweilerul mi-am petrecut o bună parte din timp. Cu ea am intrat în toate voluntariatele la care am participat și cu ea am descoperit multe lucruri despre oraș, despre lume și despre mine. Ar trebui alt eseu doar ca să detaliez toate aceste aspecte, dar nu sunt pregătită să le scriu acum și nici ea nu ar fi pregătită să le citească.

Prietenia dintre noi trei a fost foarte inocentă la început. Mergeam în grădină botanică, îmbrățișăm copaci, cântam și dansam pe stradă și mergeam la concerte. Din clasa a 11-a lucrurile au început să se complice. Pandemia se terminase aproape și am atunci am început să facem voluntariat. Am învățat să fim lideri, am învățat ce înseamnă jigniri și dezamăgiri, ce înseamnă să clădești și să prețuiești o prietenie. Nu am fost noi niște oameni foarte inteligenți, nu am fost privilegiați, dar am reușit să ne dăm seama de niște reguli ale jocului, nu toate, dar câteva. Știm ce cărți ne trebuie, nu știm foarte bine să le folosim și încă le jucăm degeaba, dar suntem pe drumul cel bun.

Acum, eu, Rottweiler și Terrier nu mai avem multe de împărțit și îmi pare rău, pentru că a fost o prietenie frumoasă care cred că începe să se termine de la sine.

În 12 ani de școală am învățat o mulțime de lucruri pe care nu aș putea să le numesc. Am învățat lucruri ce țin de mine și de cei din jur și mi-am dat seama că uneori chiar îmi pare rău că nu sunt un cățel. Dacă aș fi fost un cățel, dacă aș fi trăit într-o lume de căței, acum aș fi putut să dau din coadă și să nu realizez cum trece viața pe lângă mine și cum mi se termină copilăria. Dar nu sunt cățel și poate e mai bine, pentru că știu spre ce mă îndrept și ce trebuie să fac în continuare. Sper măcar să am ocazia să îmi revăd toți prietenii la un moment dat, pe la finalul vieții, să știu în ce căței s-au transformat.

Teona TOFAN

Anastasia NISTOR

Între Atticus Finch și Hannah Arendt

Trebuie să recunosc că am primit cu bucurie invitația de a scrie pe o temă care se leagă, chiar și tangențial, de etică, din moment ce, când eram cu mult mai mică, am crezut că fiecare om care s-a născut și trăiește pe acest pământ e înzestrat cu principii morale adânc înrădăcinate și își duce existența de zi cu zi cu mare grijă și atenție la cei din jur. Desigur, putem pune aceste credințe pe seama naivității și inocenței unui copil crescut în proximitatea și sub puternica influență a bunicilor paterni, oameni exigenți, cu principii clar definite și cu dorința de a modela caracterul nepoatei spre a nu căuta să se apropie de „pramatiile cartierului”. Credințele mi-au fost alimentate și de lecturi fiind, ca un copil cuminte tipic, extrem de interesată de cărți, povești și de idei așternute în pagini, cu mare atenție, de oameni care au avut ceva de lăsat în urmă.

Mai târziu, având acces la din ce în ce mai multă informație, am constatat că realitatea nu poate fi redusă la o simplă dihotomie între alb și negru. Prin intermediul cărților am luat contact, cred eu, cu multe dintre „nuanțele” lumii, făcând cunoștință cu diversele nenorociri petrecute în jur și punând întrebări oricui voia să mă asculte. Când n-am mai avut cui pune întrebări, m-am îndreptat înspre cărți; pot spune din experiență că este deosebit de dificil să îți formezi un set de valori sănătoase încă din copilărie, în perioada în care ești vulnerabil și influențabil.

Despre puternica influență a cărților în viața tinerilor a vorbit, printre alții și J. D. Salinger; într-una dintre cele mai cunoscute cărți ale sale („*De Veghe în Lanul de Secară*”), își avertiza personajul care traversa o criză proprie personalității: „ai să descoperi, printre altele, că nu ești primul om pe care să-l fi uimit, să-l fi speriat, sau chiar să-l fi dezgustat purtările celorlalți. Și o să te bucore și o să-ți dea curaj faptul c-ai să afli că nu ești singurul care a simțit asta. Mulți, foarte mulți oameni s-au frământat și s-au chinuit așa cum te frământă tu acum. Din fericire, unii și-au consemnat suferințele morale și spirituale în scris. Și, dacă vrei, poți învăța multe de la ei. După cum alții vor învăța cândva de la tine, dac-o să ai ce să-i înveți. ” În mod similar și eu,

confruntându-mă cu frământări proprii vârstei, am făcut cunoștință cu autori care mi-au vorbit chiar dincolo de personaje, de cele mai multe ori. Mi-au dezvăluit bunătatea din mijlocul răului și răutatea din inima binelui, ca o combinație yin-yang.

Cam pe vremea adolescenței, îmi amintesc că una dintre operele care a rămas cu mine mult timp a fost „*Să ucizi o pasăre cântătoare*” de Harper Lee. Fără a strica plăcerea unui cititor care nu a pus încă mâna pe o asemenea comoară, menționez că acțiunea cărții se concentrează în jurul procesului lui Tom Robinson, un bărbat de culoare acuzat pe nedrept de viol, și a modului în care sistemul de justiție și comunitatea locală reacționează la această acuzație. Personajul principal, Atticus Finch, este un avocat care luptă pentru a-i apăra pe cei nevinovați, inclusiv pe Tom Robinson, și acesta se confruntă cu un puternic conflict moral în încercarea de a face ceea ce este corect într-o societate profund segregată și rasistă. Naratiunea, relatată din perspectiva fiicei lui Atticus, îl scaldă pe acesta într-o profundă lumină admirativă și îl oferă drept etalon de moralitate: „Atticus, tatăl meu, era totdeauna cu mine și era în mod automat eroul meu. Nimeni nu ar fi putut să aibă un tată mai bun”; altădată, fetița spune: „tatăl meu avea o voce care îmi aducea aminte de mirosul apei de colonie și de tutunul de pipă. Când îmi spunea ceva, îl ascultam cu o seriozitate religioasă”. E evidentă admirația profundă pe care fetița de 6 ani, Scout, o are pentru figura paternă și modul în care îl percepe ca pe un model de înțelepciune și integritate în viața ei. Atticus Finch este un personaj central în roman și este prezentat ca un tată iubitor și înțelept, care încearcă să îi învețe pe copiii săi să fie buni și să facă ceea ce este corect într-o lume complicată. Atât de mult l-am îndrăgit și eu pe Atticus încât i-am urmat în profesie căutând să fac ceea ce predica și el – dreptate oamenilor care nu aveau capacitatea ori cunoștințele de a se apăra singuri.

Cartea este, din punctul meu de vedere, unul dintre exemplele cele mai bune și cele mai la îndemână, ilustrând cu claritate conflictul dintre aparență și esență; la final, rămâi cu interesanta impresie că nu poți judeca o carte după copertă (clișeic, știu, dar pentru Scout, o fetiță de 6-7 ani, descoperirea este una edificatoare); impresia de care vorbesc este alimentată de modul cum personajul central se raportează la

lumea din jur: el crede în aplicarea legii în mod imparțial și în apărarea drepturilor fiecărui individ, indiferent de rasă sau statut social, își învață copiii să respecte toate ființele umane și să le trateze cu bunătate și compasiune și adoptă o atitudine de apărare onestă și dedicată față de judecata lui Tom Robinson, încercând să obțină dreptate într-o societate profund afectată de prejudecăți și discriminare rasială. Acest ultim demers ilustrează una dintre cele mai importante teme ale romanului – curajul moral de care dă dovadă Atticus și pe care fiecare din noi ar trebui să și-l asume în varii situații din viață.

De menționat faptul că noi, dorind să ajungem la înalte standarde morale impuse de personajele cărții, nu trebuie să replicăm exact acțiunile sau comportamentele protagonistului, ci mai degrabă să înțelegem principiile morale pe care le reprezintă și să le aplicăm în propriile noastre vieți. În cele din urmă, Atticus Finch este un personaj fictiv, dar valorile pe care le reprezintă au o importanță universală și pot servi drept ghid pentru un comportament etic și moral în lumea reală.

Revenind la procesul desfășurat în carte, trebuie să facem afirmația pe deplin adevărată că suferința și discriminarea au fost experiențe comune pentru multe grupuri etnice și religioase de-a lungul istoriei, inclusiv pentru persoanele de culoare și evrei. Deseori ei au fost acuzați de fapte reprobabile, fără urmă de vinovăție, acuze motivate de o varietate de factori sociali, politici, religioși și economici. Cea de-a doua carte pe care o aduc în atenție este o lectură destul de recentă, „*Omul în căutarea sensului vieții*” a lui Viktor Frankl, un neurolog și psihoterapeut austriac.

Cartea lui Frankl se bazează pe experiența personală a autorului ca prizonier în lagărele de concentrare naziste în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Astfel, el descrie cum a supraviețuit și a găsit sens în mijlocul suferinței și a ororilor lagărelor de concentrare, inclusiv în celebrele lagăre de la Auschwitz și Dachau. Frankl susține că, în ciuda circumstanțelor inumane și a pierderilor imense, a putut găsi un sens în viața sa și a ajuns la concluzia că „adevărata libertate interioară” constă în capacitatea fiecărui individ de a alege cum să

răspundă la orice situație, oricât de dificilă ar fi. Este, în opinia mea, o lectură profundă și inspirațională care explorează condiția umană și lupta pentru a găsi un sens în viață în cele mai dificile circumstanțe.

Frankl consideră că oamenii au o voință intrinsecă și pune o foarte mare importanță pe ideea de sens, aducând în atenție și celebrele cuvinte atribuite lui Nietzsche – „cine are un de ce, va suporta orice cum” (*Așa grăit-a Zarathustra*). Vedem astfel cum sensul vieții devine o forță motrice puternică, de mare ajutor în depășirea adversităților. El susține că omul este o ființă creată în așa fel încât să se poată obișnui cu orice, că indiferent de greutățile cu care se confruntă, va găsi în sine forța necesară să meargă mai departe și condiționează, așa cum spuneam, această forță de ideea de sens. Prin urmare, căutarea sensului devine una dintre cele mai profunde nevoi ale ființei umane în cazuri extreme unde se pune însăși problema de supraviețuire. Deși o situație incomparabilă, mă gândeam că același raționament poate fi aplicat într-un caz de boală – cineva dintre noi trece prin suferințe inimaginabile, însă folosește „metoda sensului” pentru a continua să lupte. Dacă ne luăm după spusele lui Frankl, oamenii, prin urmare și subiectul grav bolnav al exemplului oferit de mine, au capacitatea de a găsi un scop chiar și în condiții extreme de suferință și degradare, iar însăși această căutare oferă o motivație puternică pentru supraviețuire.

Mergând tot pe linia trasată de suferința poporului evreiesc în relația cu naziștii, mai merită menționată Hannah Arendt care, deși nu a experimentat personal lagărele de concentrare naziste, în cartea sa „*Eichmann în Ierusalim: Un raport asupra banalității răului*,” a analizat procesul lui Adolf Eichmann, arhitectul „soluției finale la problema evreiască”, creatorul sistemului de deportare și exterminare la scară industrială atât a evreilor, cât și a altor „*untermensch*”. Arendt a argumentat că Eichmann nu era un monstru sângeros, ci mai degrabă un individ obișnuit, obedient, care și-a îndeplinit sarcinile în mod mecanic, fără să se gândească la consecințele morale ale acțiunilor sale. Ea a numit acest fenomen „banalitatea răului”. Argumentul ei a fost că răul poate apărea nu numai prin acțiuni monstruoase, ci și prin inacțiune și obediență necondiționată față de autoritate. Experiența Holocaustului și a procesului lui Eichmann au influențat gândirea lui Arendt cu privire la

etică și politică, și au determinat-o să examineze mai profund natura răului și responsabilitatea individuală în contexte politice și sociale extreme.

Ea credea că etica autentică se dezvoltă în cadrul interacțiunilor umane în spațiul public, unde indivizii cu perspective și experiențe diferite pot discuta, dezbate și negocia norme și valori etice comune. Angajarea civică și participarea la chestiunile de ordin public sunt, în accepțiunea ei, moduri în care oamenii pot să-și manifeste responsabilitatea etică și prin urmare, oamenii ar trebui să își folosească facultățile intelectuale și să exercite judecățile morale pentru a ghida acțiunile lor în situații complexe și ambigue.

Hannah Arendt a adus o perspectivă complexă asupra eticii, subliniind importanța acțiunii politice, responsabilitatea individuală, judecata morală și pluralitatea umană. Lucrările ei au contribuit la dezbaterile etice și la înțelegerea modului în care indivizii pot naviga în lumea publică și pot lua decizii etice într-un context politic și social complex.

Astfel, se pune în cuvinte într-o manieră extrem de bună ceea ce spuneam și anterior, că răutatea oamenilor nu vine ca o contradicție la bunătate, ci cele două coexistă (există bine în rău în aceeași manieră în care există și rău în bine); nimeni nu este esențialmente bun sau rău, ci „plutim” cu toții într-un echilibru care poate deveni precar (dacă nu suntem suficient de atenți). În consecință, fiecare dintre noi are momente când trebuie să fie și Atticus Finch, cu înaltele sale standarde morale, și Viktor Frankl, găsind sens chiar și când trebuie înfruntate obstacole serioase, dar și Hannah Arendt, cu filosofia ei sănătoasă și viziunea clară asupra lumii; din ce am observat până acum, rețeta succesului e alcătuită din cantități egale de lectură, înțelegere și punere în aplicare a celor înțelese pentru ca, în momentul în care te confrunți cu nedreptăți crase, să găsești puterea de a le recunoaște și a te pune împotriva lor.

Dacă Hannah Arendt spunea că răul este banal, părerea mea este că e la fel de banal și să faci bine. Prin exercițiu, ceea ce e considerat rău de o categorie de persoane, poate ajunge banal, asemenea gardienilor care vegheau ca Frankl să nu poată pune geană pe geană.

Comprehensiunea istorică a acestor evenimente ne ajută să înțelegem mai bine provocările și luptele cu care s-au confruntat aceste comunități și să promovăm justiția și egalitatea în societatea de azi. Lecturi de felul celor menționate anterior au funcționat ca un sprijin pentru mine, pentru momentele când am simțit că, în lumea ideilor, mergeam pe o sfoară îngustă, deasupra unei prăpastii. Cât privește ceea ce spuneam la început, învățăturile primite de acasă, puternici piloni ai dezvoltării mele, au fost numai „rampa de lansare”, informație utilă, dar nu suficientă pentru dezvoltarea modului de gândire și personalității unui om echilibrat. Principiul care stă la baza „banalității răului” mă ajută în fiecare zi, atrăgându-mi atenția asupra oricărei nedreptăți pe care aș putea-o comite.

Prin urmare, părerea mea este că fiecare dintre noi ar trebui să își găsească propriul Atticus Finch, adică propriul exemplu de moralitate și integritate personală într-o lume plină de nedreptăți și prejudecăți, dând dovadă de o abordare calmă și rațională și oferind o lecție importantă despre responsabilitatea morală individuală. De asemenea, foarte important este să înțelegem ce ne învață Hannah Arendt, anume că este crucial să fim vigilenți și să ne exercităm conștiința morală în fața presiunilor sociale și politice, astfel încât să evităm să devenim simpli executori ai unor acțiuni imorale. Putem conchide deci spunând că atât Atticus Finch cât și Hannah Arendt ne inspiră să fim mai buni și să ne evaluăm propriile noastre convingeri și acțiuni în lumina eticii. Ne amintesc că putem avea un impact semnificativ asupra lumii, prin integritatea și gândirea noastră morală.

Ana Alexandra BULIGA

Bibliografie

Arendt, Hannah - *Eichmann în Ierusalim: Un raport asupra banalității răului*.

Frankl, Viktor - *Omul în căutarea sensului vieții*.

Lee, Harper - *Să ucizi o pasăre cântătoare*.

Salinger, D. J. - *De Veghe în Lanul de Secară*.

Sergiu Nicolae MIRON

War

My words are just a glimpse into the tapestry of emotions. The story of war is complex, it leaves us with more questions than answers.

It is easier to start a war, then it is to it then to end it. The tempest of chaos and destruction, where the world becomes a battlefield and our hearts are torn asunder. It's the voracious beast that devours not only lives but the innocence. It is a raging inferno that engulfs nations, leaving behind scars that will never fully heal.

Like a symphony of lightning and thunder, it strikes fear into anyone caught in its merciless grip. In the midst of this storm, soldiers become the courageous warriors, their hearts consumed by the fire of their duty. They march forward, their footsteps a resolute beat, like the pounding in the battle anthem. Their uniforms, once pristine, now bear the weight of their sacrifice, stained with the blood of their fallen comrades.

The battlefield becomes a canvas of despair, where bullets dance through the air, pirouetting with precision, like lethal ballerinas. The cries of anguish, echo like haunting melodies, intertwining with the choir of explosions. Each gunshot is a brush-stroke, painting a portrait of loss and despair...

...but, amidst the chaos, there is a glimmer of hope, like a singular star in the darkest night. The resilience that emerges from the ashes, which refuses to be extinguished. The bonds formed between the soldiers of the crucible war are unbreakable. They become a shield, protecting each other from the horrors that surround them. Their comradeship is a beacon of light, illuminating their only path to survival.

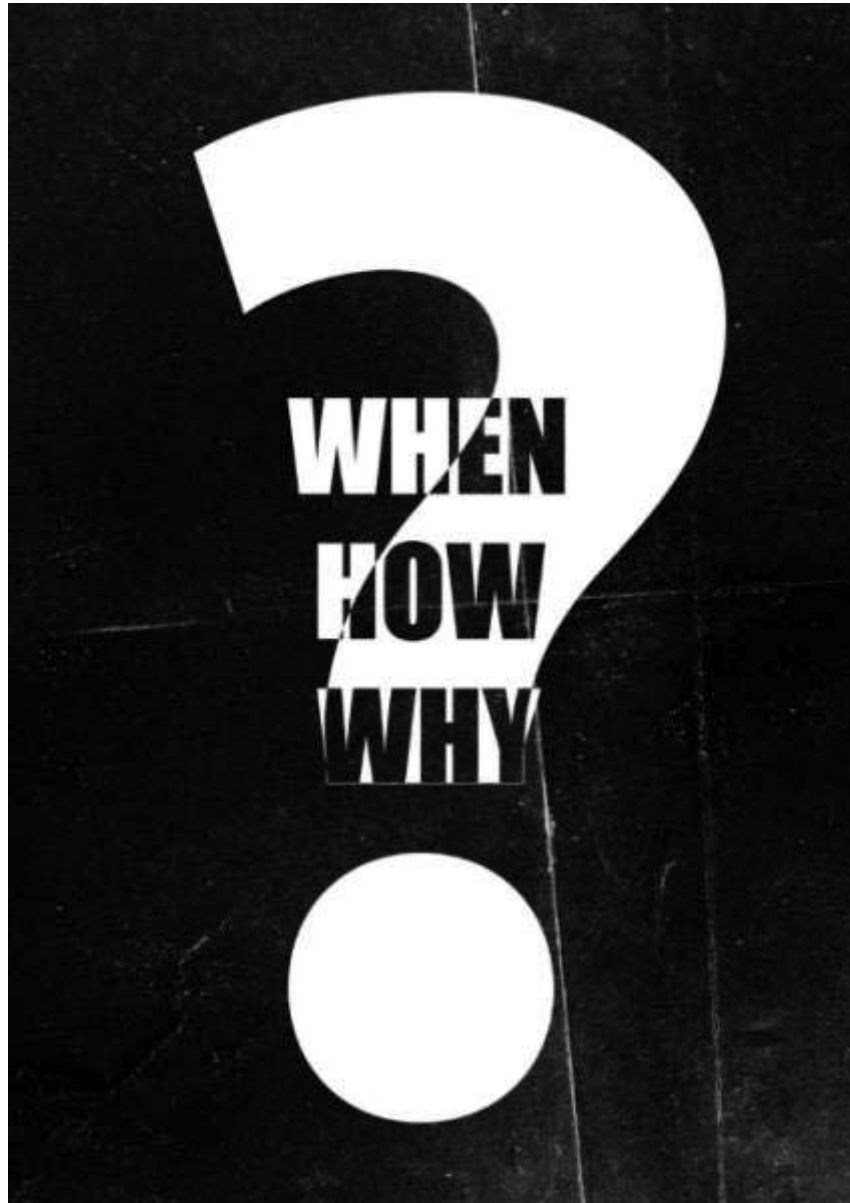
In the end it's a tragic tale of despair and hope, of life and death. It is a chapter in the human story we yearn to close, but the history lingers reminding us the cost of our actions. This is a call, not for battle but for peace. For in the war, the greatest victory is the triumph of peace, where the world can finally breathe a sigh of relief.

Ecaterina Anesia COLIBABA (13 ani)

Sălișteea de Sus, Maramureș, România

Maria DUȚU

Maria DUȚU

Maria DUȚU

CUPRINS

ELIE WIESEL	5
ELIE WIESEL	7
Alina Marincean, <i>Introducere</i>	13
Iulia Grad	17
Alexandru Ciocan	21
Silaghi Darius Mihai	23
Ionela Popsha, <i>Avem doar o viață, de ce intervenim să o distrugem printr-un război?</i>	24
Andrada Laura Derveșteanu	29
Stanisav Gubko, <i>Until February 24, 2022</i>	30
Andriy Shtadler, <i>The war in Ukraine</i>	31
Vitalina Chumprinchuk, <i>On februarz 24</i>	32
Andrada Laura Derveșteanu	33
Robert Brătescu, <i>Explică-mi, de ce este mai nobil să sacrifici zece mii de oameni într-o bătălie decât să ucizi câțiva la o cină?</i>	35
Elena Ghețu	51
Mara Bucăleț, <i>Este vreodată moartea unui om o decizie corectă?</i>	52
Elena Ghețu	57
Abigail Marișescu, <i>Disforia de gen și lupta pentru mintea copilului</i>	58
Izabela Ana Maria Tache	62
Arina Donovan, <i>Cum distruge societatea contemporană imaginea de sine a femeilor?</i>	63
Cristian A. Dinuță, <i>Equal, but to what extent?</i>	67

Alexandra-Andreea Cîndea, <i>HOLOCAUST. MEMORIE. ETICĂ. BIRUINȚĂ.</i>	69
Roberta Maria Neagu	78
Miruna Iancu, <i>Vină și moralitate în istorie</i>	80
Roberta Mare	86
Silvia Gavrilă, <i>Prizonier în Siberia. Consecințele războiului asupra generațiilor actuale și viitoare</i>	87
Irina Șerban	95
Teona Tofan, <i>4 km și 350 de pași</i>	96
Anastasia Nistor	99
Teona Tofan, <i>Prietenii mei din 12 ani de școală ca niște căței</i>	100
Anastasia Nistor	104
Ana Alexandra Buliga, <i>Între Atticus Finch și Hannah Arendt</i>	105
Sergiu Nicolae Miron	111
Ecaterina Anesia Colibaba, <i>War</i>	112
Duțu Maria	113

ISBN 978-606-95703-3-3